

.....

Jaarverslag 2011

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

.....

Leeswijzer

De Koninklijke Bibliotheek (KB) legt met dit verslag verantwoording af over het in 2011 gevoerde beleid en de resultaten daarvan. Het jaarverslag is bedoeld voor de Nederlandse overheid, in het bijzonder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De KB laat in het jaarverslag zien hoe zij uitvoering heeft gegeven aan haar beleid, en hoe de beschikbaar gestelde middelen zijn ingezet.

Daarnaast wil de KB haar collega-instellingen en haar klanten informeren over de activiteiten van de Nederlandse nationale bibliotheek.

Het jaarverslag bestaat uit drie hoofdstukken. In hoofdstuk 1 wordt aan de hand van de strategische prioriteiten verslag gedaan van het tweede jaar van de beleidsperiode 2010-2013. Hoofdstuk 2 geeft de verantwoording in prestatie-indicatoren die de kernactiviteiten van de KB in cijfers uitdrukken. Hoofdstuk 3 bevat de financiële verantwoording met de integrale jaarrekening en de accountantsverklaring.

Via de KB-website is het jaarverslag 2011 digitaal beschikbaar, zowel in het Nederlands als in het Engels:
www.kb.nl/verslag2011

.....

Bestuur

mr. drs. L.C. Brinkman, voorzitter

mr. H.J. Bruggink

mr. drs. L. Jongma

prof. dr. F.M.G. de Jong

Directie

drs. J.S.M. Savenije, Algemeen directeur

H.J. Jansen, sectorhoofd Innovatie & Ontwikkeling,
plaatsvervangend Algemeen directeur

I.J.M. Bomers, sectorhoofd Marketing & Diensten
[tot 1 september 2011]

dr. E.J.B. Knibbeler, waarnemend sectorhoofd Marketing
& Diensten [vanaf 1 september 2011; vanaf 1 januari 2012
sectorhoofd]

dr. M. van Otegem, sectorhoofd Productie & Beheer

dr. E.S. van Eijck van Heslinga, sectorhoofd Bedrijfsvoering

.....

Inhoudsopgave

- 3 Woord vooraf mr. drs. L.C. Brinkman en drs. J.S.M. Savenije
- 4 Verslag van het Algemeen Bestuurscollege
- 5 Bedrijfsvoeringsmededeling
- 6 Bestuur en organisatie
- 6 Missie en visie KB
- 7 Organogram
- 8 Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek

Hoofdstuk 1 Beleidsverantwoording

- 9 Inleiding
- 11 Op volle snelheid digitaal
- 12 Onze collecties onder de mensen brengen
- 14 Versterken internationale samenwerking

Hoofdstuk 2 KB-indicatoren

- 15 Toelichting
- 15 Overzicht KB-indicatoren 2011
- 16 Evaluatie en vooruitblik per indicator

Hoofdstuk 3 Financiële verantwoording

- 24 Jaarrekening 2011
- 36 Accountantsverklaring

Bijlagen

- 37 KB in de pers
- 39 Bijzondere aanwinsten
- 41 Publicaties en presentaties van medewerkers
- 45 (Inter)nationale samenwerking

- 47 Afkortingen
- 49 Colofon

Woord vooraf

In 2011 is met grote inzet gewerkt aan de vernieuwingen zoals beschreven in het *Beleidsplan 2010-2013*. Om de ambities te kunnen realiseren met de beschikbare middelen is de langetermijnstrategie nogmaals onder de loep genomen met als resultaat een nog scherpere focus op de omslag naar de digitale bibliotheek. Dit betekent onder meer dat er minder personeel en middelen worden ingezet voor de fysieke bibliotheek ten gunste van versnelling in digitalisering en uitbreiding van digitale toegang.

Ook internationale samenwerking blijft een speerpunt voor de KB. De afgelopen jaren heeft de KB veel geïnvesteerd om een plaats in te nemen binnen de Europese wetenschappelijke infrastructuur. Een commissie van onafhankelijke deskundigen, die het functioneren van de KB in de afgelopen periode heeft geëvalueerd, roemde de internationale reputatie van de KB. De internationale samenwerking zal verder worden versterkt, onder meer door het internationaal e-Depot verder te ontwikkelen als Europese dienst.

Het Algemeen Bestuurscollege dankt de directie, de ondernemingsraad en alle andere medewerkers van de KB voor de geleverde prestaties. Het bestuur heeft er vertrouwen in dat de directie de ingezette koers ondanks de noodzakelijke bezuinigingen met voortvarendheid zal voortzetten.

Mr. drs. L.C. Brinkman
Voorzitter Algemeen Bestuurscollege

Centraal in 2011 stond de ambitie van de KB om de overgang naar de digitale bibliotheek te versnellen. We konden hierin belangrijke voortgang boeken door de samenwerking met Google en ProQuest. De KB is er trots op, dat zij invulling kan geven aan haar beleidsvoornemens met publiek-private samenwerking. Er is in huis een goed lopende projectorganisatie opgezet die de grote digitaliseringsprojecten van boeken uit de achttiende en negentiende eeuw (Google) voorbereidt, en van de oude drukken tot 1700 (ProQuest). De logistieke operatie blijkt goed te werken, en de digitalisering verloopt volgens plan.

Het duurzaam opslaan van de gedigitaliseerde bestanden en bijbehorende metadata vergt veel van de ICT-capaciteit. In 2011 is een *state-of-the-art* serverruimte in het gebouw ingericht die aan de modernste eisen voldoet. Hiermee is aan een belangrijke basisvoorwaarde voldaan.

Stap voor stap werkt de KB toe naar het eindpunt: een digitale bibliotheek waarin iedereen rechtstreeks kan zoeken, en die tegelijkertijd de basis vormt voor diensten van anderen. Een digitale bibliotheek voor onderzoekers en breed publiek, waar wie dat maar wil vrije toegang heeft tot de resultaten van wetenschap. Dit streven ligt aan al onze werkzaamheden ten grondslag, en daarvoor zet de hele organisatie zich ten volle in.

Drs. J.S.M. Savenije
Algemeen directeur

Verslag van het Algemeen Bestuurscollege

De bevoegdheid tot regeling en bestuur van de KB berust bij het Algemeen Bestuurscollege, dat bestaat uit vier leden die zijn benoemd door de minister van OCW. De samenstelling van het ABC bleef in 2011 ongewijzigd. Voorzitter is mr. drs. L.C. Brinkman. De overige leden zijn mr. H.J. Bruggink, mr. drs. L. Jongsma en prof. dr. F.M.G. de Jong. De formele bestuurlijke structuur en inrichting van de KB, die is vastgelegd in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), is in 2011 ongewijzigd gebleven. De eind 2011 aangekondigde fusie tussen de Koninklijke Bibliotheek (ZBO) en het Nationaal Archief (Agentschap OCW) vereist een wetswijziging.

Taakuitvoering ABC

Het ABC acht zich goed in staat de belangrijkste ontwikkelingen die de KB betreffen op de voet te volgen en daar waar dit nodig is, sturend op te treden. De leden van het ABC hebben bestuurlijke ervaring in diverse relevante sectoren van de maatschappij. Geen van de leden van het ABC heeft nevenfuncties of belangen die strijdig zouden kunnen zijn met de belangen van de KB. De samenwerking in het college tussen de leden onderling is uitstekend. Dit geldt ook voor de samenwerking tussen het ABC en de directie. Er is voldoende afstand tussen het ABC en de directie om het college in staat te stellen om op objectieve wijze zijn toezichthoudende taken uit te voeren.

Het ABC heeft in 2011 6 (zes) keer plenair vergaderd. Onder meer is gesproken over de aangescherpte langetermijnstrategie, de externe evaluatie en de aangekondigde fusie met het Nationaal Archief. Deze onderwerpen kwamen ook aan de orde in het bestuurlijk overleg met de staatssecretaris op 7 oktober.

De auditcommissie, bestaande uit de bestuursleden Bruggink (voorzitter) en Jongsma, heeft in maart met de accountant gesproken over de jaarrekening 2010. De relatie met het ministerie is onveranderd goed.

Naar aanleiding van het besluit van de staatssecretaris van OCW om de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief te laten fuseren heeft bestuurslid Jongsma als vertegenwoordiger van het Algemeen Bestuurscollege zitting in de Stuurgroep, die verder bestaat uit de directeur-generaal Cultuur en Media, en de directeur-generaal Hoger Onderwijs, Beroepsonderwijs, Wetenschap en Emancipatie van OCW.

Taakuitvoering directie

Het bestuur is van mening dat het directieteam goed functioneert en de primaire processen van de organisatie op meer dan voldoende wijze weet te waarborgen. Met grote inzet is gewerkt aan de vernieuwingen zoals beschreven in het *Beleidsplan 2010-2013*, en er is in de aangescherpte langetermijnstrategie gekozen voor een nog scherpere focus op de omslag naar de digitale bibliotheek. Het bestuur heeft er vertrouwen in dat de directie de ingezette koers ondanks de noodzakelijke bezuinigingen met voortvarendheid zal voortzetten.

Bedrijfsvoeringsmededeling

De Algemeen directeur is verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering van de Koninklijke Bibliotheek en legt hierover verantwoording af. De bedrijfsvoering in de brede zin betreft zowel de bibliotheek- ofwel primaire activiteiten als de faciliterende ofwel secundaire activiteiten. De bedrijfsvoering is gericht op het realiseren van het KB-beleid en op een goede sturing en beheersing van de processen.

In 2010 lanceerde de KB haar *Beleidsplan 2010-2013*. Als vervolg hierop werd in 2011 de langetermijnstrategie (LTS), 'De toekomst van de KB is digitaal', geformuleerd. De omslag van fysiek naar digitaal, die we in de komende jaren willen maken vraagt, zeker gezien de beperkte financiële middelen, om duidelijke prioriteiten. Deze zijn vastgelegd in de LTS en verwerkt in verschillende projecten, waarvan de eerste in de tweede helft van 2011 zijn gestart.

Speerpunt van de KB voor de komende jaren is de groei van het gebruik van de collectie door digitale beschikbaarstelling. In de tweede helft van 2011 heeft de KB vol ingezet op:

Samenwerking met andere bibliotheken, erfgoedinstellingen en brancheorganisaties

Versnelde overgang naar een digitale collectie

Afbouw van de dienstverlening rond de fysieke collectie

Herpositionering van het internationaal e-Depot als Europese dienst.

De eerste stappen zijn al zichtbaar. De licenties worden de komende jaren fors uitgebreid door het invoeren van PDA (*patron driven access*) met toegang tot 170.000 digitale boeken, het zoveel mogelijk vervangen van abonnementen op papieren tijdschriften door digitale en het aankopen van gedigitaliseerde tijdschriftarchieven. De digitaliseringsprojecten in samenwerking met Google en ProQuest verlopen zeer voorspoedig. Voor de laatste projecten heeft de KB personeel vrijgemaakt door de afschaffing van de zondagsopening en beperking van de levertijden vanuit het magazijn. Door realisatie van enkele grote IT-projecten (ICT-infrastructuur en serverruimte), is de KB klaar om in 2012 in te zetten op de ontwikkeling van diensten op deze infrastructuur. Door streng budgetbeheer is de KB terughoudend geweest met investeringen, waardoor ook de afschrijvingskosten lager zijn dan begroot. Een relatief koele zomer en milde herfst hebben geleid tot beduidend lagere elektriciteitskosten. In de kosten is de bouw van de nieuwe serverruimte opgenomen. Ook de in het verleden behaalde inkoopresultaten door (nieuwe) onderhandelingen zijn dit jaar zichtbaar in het resultaat. Vanuit de afdeling Inkoop zijn dit jaar de volgende Europese aanbestedingen gerealiseerd: beveiliging, digitalisering, ICT-hardware en serverruimte.

De doelstellingen op personeelsgebied zijn gerealiseerd. De personeelskosten in 2011 vallen lager uit. Zowel het aantal fte met een vast dienstverband als het aantal met een tijdelijk dienstverband is in 2011 afgenomen. Oorzaak hiervoor is het restrictieve aannamebeleid -vacatures worden waar mogelijk intern opgevuld- en het niet verlengen van tijdelijke contracten. De personele lasten van de KB vallen ook lager uit doordat vast personeel vaker is ingezet, en doorbelast, op projecten van de derde geldstroom. Daarnaast heeft de KB dit jaar in het kader van het Strategisch personeelsbeleid 2010-2013, een 'vlootshow' uitgevoerd bedoeld als instrument om haar medewerkers optimaal te kunnen inzetten voor het bereiken van de organisatiedoelen.

De KB kent grote prioriteit toe aan het beheersen van de lasten voor huisvesting. De kosten voor onderhoud en exploitatie van het KB-gebouw zullen de komende jaren fors stijgen. Dit is ook geconcludeerd in het externe rapport 'Meerjarenraming huisvestingskosten' van AT Osborne. Over de periode tot en met 2035 voorziet de KB een tekort aan middelen om de huisvestingskosten te dekken. Hierover lopen momenteel gesprekken met de RGD en OCW.

In 2011 is de KB gestart met portfoliomanagement om meer inzicht te creëren in lopende projecten en aanvragen voor nieuwe projecten en als instrument om deze projecten onderling te kunnen prioriteren. Het portfolio omvat het geheel van vernieuwingsinvesteringen binnen de KB.

De directie is overtuigd van de effectiviteit van het systeem van interne besturing. De effectiviteit van werkprocessen wordt getoetst en geëvalueerd door middel van prestatie-indicatoren en periodieke financiële en inhoudelijke rapportages.

Den Haag, 13 juni 2012

Drs. J.S.M. Savenije
Algemeen directeur

Bestuur en organisatie

In 1798 is de KB opgericht als nationale bibliotheek. Sinds 1993 is de KB een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO), gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). De bevoegdheid tot regeling en bestuur van de KB berust bij het Algemeen Bestuurscollege (ABC). De taken en bevoegdheden van het ABC zijn vastgelegd in het Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek, voor het laatst herzien in 2008.

Binnen het kader van het door het Algemeen Bestuurscollege vastgestelde beleid berust de dagelijkse leiding van de KB bij de Algemeen directeur die verantwoording verschuldigd is aan het ABC, en samen met vier sectorhoofden het directieteam vormt. De taken en bevoegdheden van de leden van het directieteam zijn vastgelegd in het Directiestatuut dat op 20 oktober 2010 is vastgesteld.

De in 2010 vernieuwde organisatiestructuur is een uitvloeisel van het *Beleidsplan 2010-2013*. Om de doelstellingen hiervan beter te kunnen verwezenlijken zijn de verantwoordelijkheden duidelijker belegd. De vier sectoren zijn ingedeeld naar werkprocessen, waarbij zoveel mogelijk gelijksoortige processen in eenzelfde sector zijn ondergebracht. De sectorhoofden zijn eindverantwoordelijk voor de inzet van middelen en personeel binnen hun sector. Per 1 januari 2011 is ook de reorganisatie van de sector Bedrijfsvoering geëffectueerd.

Missie en visie KB

Missie

De KB is de nationale bibliotheek van Nederland: wij brengen mensen en informatie samen. Onze kernwaarden zijn: toegankelijkheid, duurzaamheid, innovatie en samenwerking.

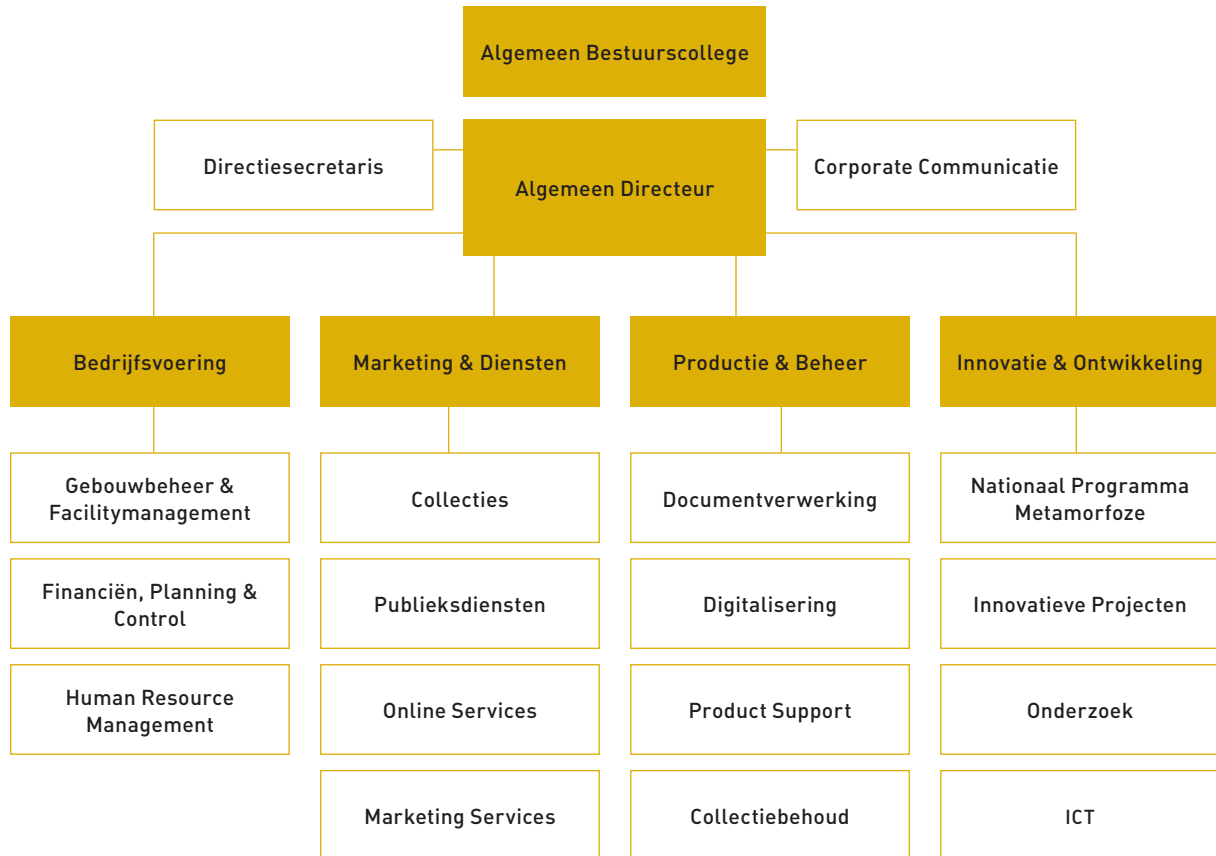
Visie

- Wij bieden iedereen, overal, toegang tot alles wat in en over Nederland is gepubliceerd.
- Wij spelen een centrale rol in de Nederlandse (wetenschappelijke) informatie-infrastructuur.
- Wij bevorderen de duurzame toegang tot digitale informatie in (inter)nationaal verband.

Organogram

.....
per 3 mei 2012

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek

De Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek, die in 1938 is opgericht, ondersteunt de verwerving van bijzondere aanwinsten door fondsen bijeen te brengen waarmee de KB belangrijke onderdelen van het Nederlands cultureel erfgoed kan aankopen.

De Vrienden hebben in 2011 bijgedragen aan de verwerving van acht bijzondere drukwerken uit de Tweede Wereldoorlog van H.N. Werkman. De werken verkeren in perfecte staat. Hoogtepunt van de aangeschafte drukken is een kleurige, speelse uitgave van het gedicht 'De Zee' (1942) van de tragisch verdronken Hendrik Marsman (1899-1940). De oplage hiervan bestond uit slechts twaalf exemplaren, waardoor dit een zeer zeldzame druk is.

De algemene ledenvergadering 2011 vond plaats op 15 juni, gevolgd door een gastoptreden van Marieke van Delft, conservator Oude Drukken, die verschillende schatten uit de KB-collectie toonde. Tijdens de ALV werd besloten het contributiebedrag te verhogen, naar minimaal €25 voor particulieren en minimaal €65 voor bedrijven en instellingen.

In 2011 vonden er twee excursies plaats. Op 17 mei brachten de Vrienden van de KB en die van het NA een bezoek aan de tentoonstelling 'Geschreven portretten' in de Verdieping van Nederland. Hieraan vooraf gingen een lezing over J.R. Thorbecke door de heer dr. J. Drentje en een presentatie door mw. M. Maris over *Het grote geweldige vrouwen boek*.

16 november was er een excursie naar Amsterdam gepland voor een bezoek aan de Openbare Bibliotheek en het recent verbouwde Scheepvaartmuseum. De belangstelling hiervoor was bijzonder groot.

Op 31 december 2011 telde de vereniging 667 betalende leden en hadden in het bestuur zitting: prof. dr. mr. C. Fasseur (voorzitter), mevrouw drs. N.N. van Willigen (secretaris), drs. F. Kooij RBA (penningmeester), mevrouw drs. R.E.A. van Ditzhuyzen en dr. A.H. de Groot. Drs. J.S.M. Savenije had als Algemeen directeur van de KB q.q. zitting in het bestuur.

Beleidsverantwoording

Inleiding

De taken en het werkterrein van de KB zijn in algemene termen vastgelegd in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW, Art. 1.5):

“De Koninklijke Bibliotheek is als de nationale bibliotheek werkzaam op het gebied van het bibliotheekwezen en de informatieverzorging, zowel ten behoeve van het hoger onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek als ten behoeve van het openbaar bestuur en de uitoefening van beroep of bedrijf. In elk geval draagt zij zorg voor de nationale bibliotheekverzameling, bevordert zij de totstandkoming en instandhouding van nationale voorzieningen op het vorengenoemde gebied en bevordert zij de afstemming met de overige wetenschappelijke bibliotheken.”

Deze algemene taakstelling is uitgewerkt in het *Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek* (herzien oktober 2008) en als volgt geformuleerd:

“De KB is als nationale bibliotheek werkzaam op het gebied van het bibliotheekwezen en heeft in ieder geval tot taak:

- a. de informatievoorziening op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, cultuur en samenleving, aan het hoger onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek, het openbaar bestuur en de uitoefening van beroep of bedrijf,
- b. het zorg dragen voor de nationale bibliotheekverzameling van geschreven, gedrukte en elektronische publicaties,
- c. het bevorderen van de totstandkoming en instandhouding van nationale voorzieningen voor duurzaam behoud, beheer, ontsluiting en beschikbaarstelling van de nationale bibliotheekverzameling op haar werkterrein,
- d. het verrichten van onderzoek, gericht op de voorbereiding en uitvoering van het beleid op het in de wet genoemde terrein,
- e. het zorg dragen voor landelijke programma's voor conservering en digitalisering,
- f. het bijdragen aan de internationale infrastructuur voor de duurzame toegankelijkheid van elektronische wetenschappelijke publicaties,
- g. het bevorderen van de afstemming met overige wetenschappelijke bibliotheken in en buiten Nederland,
- h. het bevorderen van de samenwerking met archieven, musea en uitgeverijen op haar werkterrein, en
- i. het bevorderen van de internationale samenwerking op haar werkterrein.”

Om deze taken verder te concretiseren heeft de KB haar strategie beschreven in het *Beleidsplan 2010-2013* voor de wettelijk verplichte periode van vier jaar (WHW 2.2a, lid 1).

In 2011 heeft de KB nadere aanscherping gebracht in de langetermijnstrategie. ‘De toekomst van de KB is digitaal’, verscheen in het najaar. Met het oog op de haperende economie en te verwachten bezuinigingen is het noodzakelijk nog meer focus voor de komende jaren aan te brengen. Kort na uitbrengen van de aangescherpte langetermijnstrategie kwam het besluit van de staatssecretaris van OCW om de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief te laten fuseren. In verband daarmee is het van nog groter belang om de prioriteiten helder voor ogen te houden. De langetermijnstrategie is onderwerp van gesprek in de fusiebesprekingen.

Externe evaluatie en aanscherping langetermijnstrategie

In 2011 heeft een externe evaluatie van de KB plaatsgevonden door een commissie onder voorzitterschap van prof. dr. Wiljan van den Akker, decaan van de faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht, Richard Boulderstone, directeur e-Strategy van de British Library, dr. Frank van Eijkern, interim-manager van Boer & Croon Executive Managers, en Edwin van Huis, directeur XPEX BV. Bestuurlijke ervaring en expertise op het gebied van wetenschapsbeoefening, ICT en commerciële dienstverlening waren zo vertegenwoordigd in de commissie. De commissie roemde de internationale reputatie van de KB, maar wees ook op het ontbreken van voldoende digitale vaardigheden bij delen van het personeel en de geringe personeelsmobiliteit. Na ontvangst van dit rapport en onder druk van aangekondigde kortingen in de financiering heeft de KB haar langetermijnstrategie nogmaals onder de loep genomen, met forse inbreng van alle geledingen uit de organisatie. De inzichten die hieruit voortkwamen zijn verwerkt in de drie prioriteiten voor de resterende jaren van de beleidsperiode 2010-2013:

- **Op volle snelheid digitaal**
- **Onze collecties onder de mensen brengen**
- **Versterken internationale samenwerking**

Hierna wordt kort per prioriteit aangegeven wat de voortgang is geweest in 2011.

De activiteiten die direct betrekking hebben op deze prioriteiten spelen zich voornamelijk af bij de sectoren Innovatie & Ontwikkeling, Productie & Beheer en Marketing & Diensten. Daarnaast scheidt de sector Bedrijfsvoering de randvoorwaarden waarbinnen het beleid succesvol kan worden verwezenlijkt en draagt de afdeling Corporate communicatie zorg voor de vertaling en bekendmaking van beleid en resultaten, zowel extern als intern.

In hoofdstuk 2 worden de KB-indicatoren die met het ministerie zijn afgesproken behandeld; de financiële verantwoording komt aan de orde in hoofdstuk 3.

Op volle snelheid digitaal

Inleiding

In het KB-beleidsplan was al een versnelling opgenomen van de inspanning om de digitale bibliotheek te realiseren. In de langetermijnstrategie is die inspanning nog verder aangescherpt. Vertaald naar de praktijk: er worden minder personeel en middelen ingezet voor de fysieke bibliotheek ten gunste van de digitale. Zo worden er nog maar driemaal per dag boeken uit de magazijnen gehaald voor klanten, zodat de magazijnmedewerkers de rest van de dag kunnen besteden aan het voorbereiden van digitaliseringsprojecten. Dat is een wezenlijke verandering ten gunste van 'digitaal'. Ook is de proef met de zondagsopenstelling niet omgezet naar definitief. Hoewel de belangstelling ervoor redelijk was, bleek die vooral betrekking te hebben op het gebruik van studieplekken en slechts in beperkte mate op het gebruik van de collecties. Aangezien het verspreiden van collecties een van de belangrijkste speerpunten is, geeft de KB daarom voorrang aan inzet van personeel voor de digitale bibliotheek.

De sectoren hebben een taakstelling gekregen om fte en middelen vrij te maken voor nieuwe taken. Met deze ombuiging komt budget beschikbaar dat ingezet kan worden voor de digitale bibliotheek.

Versnelde digitalisering

De publiek-private samenwerkingsverbanden die de KB in 2010 is aangegaan om de digitaliseringsinspanningen te verhogen, zijn succesvol van start gegaan.

Als eerste is *Google* gestart met het digitaliseren van de rechtenvrije boeken uit de KB-collectie uit de 18e en 19e eeuw. Er zullen minstens 160.000 boeken gedigitaliseerd worden. Na enige maanden voorbereiding (titelselectie, opzetten workflow) is Google eind 2011 gestart met de digitalisering (scannen en via ocr *full text* doorzoekbaar maken) van enige duizenden boeken per maand. Sinds april 2012 zijn de eerste resultaten via de KB-catalogus te vinden. De door Google gedigitaliseerde boeken zijn geschikt voor lees- en studiedoelinden. De tweede private partner *ProQuest*, is in januari begonnen met het scannen van de oude drukken van voor 1700. Vanwege de kwetsbaarheid van dit materiaal worden de oude drukken in de KB zelf gescand door een extern bedrijf. In augustus waren de eerste vijfhonderd oude drukken al beschikbaar; aan het eind van het jaar waren 800.000 pagina's gescand. De kwaliteit van deze scans maakt ze geschikt als basis voor transcripties en voor wetenschappelijk onderzoek.

Het nationaal programma voor het behoud van papieren erfgoed *Metamorfoze*, heeft de afgelopen 15 jaar een enorme hoeveelheid microfilms met Nederlands erfgoed geproduceerd. Microfilms zijn destijds gekozen als opslagmedium vanwege hun lange houdbaarheid -vermoedelijk enige honderden jaren-; voor raadpleging zijn ze echter niet bijzonder geschikt. Om de op microfilm opgeslagen inhoud digitaal toegankelijk te maken, is in het najaar een scanstraat ingericht. In 2011 zijn zo zevenhonderdduizend krantenpagina's gescand die opgenomen worden in de webdienst Historische Kranten. In 2012 is gestart met het scannen van boeken op microfilms.

Lopende en afgeronde digitaliseringsprojecten

Het project Databank Digitale Dagbladen -opgezet met financiering door NWO- liep in 2011 volgens plan. Hoewel de uitvoering van het project geheel in handen is van de KB, zijn de gedigitaliseerde kranten afkomstig uit diverse collecties. Eind 2011 waren ruim drie miljoen krantenpagina's -waaronder voor het eerst ook na-oorlogse kranten- *full text* te doorzoeken op de webdienst [Historische Kranten](#).

Het project zal in 2012 worden afgerond en zal dan ruim acht miljoen pagina's omvatten. De reacties op dit project zijn zeer lovend.

Met de Universitaire Bibliotheken Leiden en de Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam is het project Dutch Prints Online afgerond. Hierin zijn eind-achttiende-eeuwse boeken voor wetenschappers toegankelijk gemaakt via [Early Dutch Books Online](#).

Voor het project EuropeanaTravel van The European Library digitaliseerde de KB honderd belangrijke alba amicorum (vriendenboeken) uit het einde van de zestiende tot het begin van de negentiende eeuw. Deze zijn beschikbaar via <http://www.theeuropeanlibrary.org/exhibition-travel-history/index.html>.

In het nationale digitaliseringsprogramma Het Geheugen van Nederland werden tien collecties gedigitaliseerd. Hoewel het programma hiermee is afgerond, zijn de laatste gedigitaliseerde collecties nog niet allemaal gepubliceerd. Uit pr-oogpunt is er voor gekozen de collecties een voor een online te brengen om het bestaan van de website in de publieke aandacht te houden.

Naast deze massadigitaliseringsprojecten digitaliseert de KB schatten uit de eigen collectie, die worden omgezet naar bladerboeken of webexposities. Dit vergroot de bekendheid van deze stukken bij het publiek, dient onderzoek en onderwijs en levert een bijdrage aan het behoud – de stukken hoeven immers minder gehanteerd te worden als ze eenmaal gedigitaliseerd zijn.

Onze collecties onder de mensen brengen

Inleiding

De KB is een wetenschappelijke bibliotheek met een rijke collectie op het gebied van Nederlandse geschiedenis, cultuur en samenleving en wil zich hiermee ook landelijk profileren. De KB-collectie is een geheel van digitale en fysieke publicaties, waarvan zowel het beheer als de uitbreiding in samenhang wordt vormgegeven.

Digitaal presenteren

Uiteraard is het de bedoeling dat deze collecties door zoveel mogelijk mensen worden gevonden en benut. Dat is in essentie de basis onder alle digitaliseringsinspanningen van de KB: datgene wat met publieke middelen is verzameld zoveel mogelijk gratis digitaal beschikbaarstellen.

Voor de hierboven genoemde digitaliseringsprojecten geldt dat al het materiaal daaruit dat op onze diverse websites online staat voor iedereen gratis toegankelijk is. Een uitzondering vormen onze oude drukken die door ProQuest zijn gescand: deze zijn via Early European Books alleen gratis toegankelijk vanuit Nederland, vanuit andere landen moet er voor betaald worden.

Naast de resultaten van de massadigitaliseringsprojecten verschenen er in 2011 op de KB-website 29 webexposities en bladerboeken, waarin voor zowel wetenschappers als het brede publiek belangrijke schatten uit de collectie geheel *full-text* te doorzoeken zijn. Zie: <http://www.kb.nl/menu/bladerboeken.html> voor de digitale versie van verschillende middeleeuwse handschriften (o.a. Der naturen bloeme, Haags liederenhandschrift, getijdenboeken van Philips van Bourgondië en van Simon de Varie, Trivulzio), bijzondere gedrukte werken (*Nederlandsche vogelen*, *Naenia*) en verschillende aardige kinderboeken.

Door de overweldigende hoeveelheid digitaal materiaal die inmiddels wereldwijd beschikbaar is, is het niet meer voldoende om wetenschappelijk en historisch materiaal op de eigen websites aan te bieden, maar is het ook noodzakelijk aanwezig te zijn op andere plaatsen op internet. De KB heeft in het verslagjaar haar digitale presentie dan ook uitgebreid door werk te maken van haar Facebookpagina en Twitteraccount. Ook is geëxperimenteerd met advertenties voor de historische kranten in Google en is er onderzoek gedaan naar samenwerking met Bibliotheek.nl om digitale content van de KB te kunnen doorleveren naar de openbare bibliotheken.

Samenwerking met universiteitsbibliotheken vindt plaats in onderzoek naar samenhangende infrastructuur voor het aanbieden van gedigitaliseerd tekstmateriaal ten behoeve van de 'e-Humanities'. Onderzocht wordt de mogelijkheid om EDBO (Early Dutch Books Online) uit te breiden naar andere UB's en met teksten uit andere perioden dan eind 18e eeuw. Daarnaast ontwikkelt de KB een platform waarop in eerste instantie de eigen gedigitaliseerde collecties getoond kunnen worden, maar dat de mogelijkheid biedt om uit te breiden naar externe collecties.

Auteursrecht in het digitale tijdperk

De Nederlandse Auteurswet is van 1912, van ver voor de digitale beschikbaarstelling. Hoewel er voor gedrukt materiaal in de Auteurswet een uitzondering is gemaakt voor het beschikbaar stellen / uitlenen t.b.v. onderzoek, onderwijs en zelfstudie, is eenzelfde uitzondering niet gemaakt voor digitaal materiaal. Aan de beschikbaarstelling van recente digitale publicaties zitten allerlei haken en ogen. Daarnaast is het clearen (klaren) van rechten voor massadigitaliseringsprojecten met materiaal uit de twintigste eeuw een zeer tijdrovende bezigheid. De bestudering van het auteursrecht, en het verkennen van de grenzen ervan is dan ook van groot belang. De KB doet dit intensief en voert overleg, zowel landelijk als in Europees verband. Zo organiseerde de KB samen met Google een rondetafelgesprek over auteursrecht voor erfgoedinstellingen.

Fysiek presenteren

In de tentoonstellingsruimte de Verdieping van Nederland werden samen met het Nationaal Archief drie tentoonstellingen gehouden: een reguliere topstuktentoonstelling, 'Geschreven portretten' in het kader van de Boekenweek en de zeer succesvolle thematentoonstelling 'Machtige & Mooie Middeleeuwen' – gekoppeld aan KB-fellow König (zie hieronder).

In 2011 werden zeventig prachtboeken uit de Koopmancollectie (Franse kunstenaarsboeken) tentoongesteld in de Bibliotheca Wittockiana in Brussel onder de titel 'Stemmen en visies'.

Elsbeth Etty was als gastonderzoeker aanwezig om een bloemlezing samen te stellen van erotica. *De Nederlandse erotische literatuur in 80 en enige verhalen* verscheen in november.

Het KB-*fellowship*, opgezet samen met het NIAS (Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences) stelt een gerenommeerde onderzoeker in staat gedurende een aantal maanden onderzoek

te doen op basis van de KB-collecties. Voor de bekendheid van de collecties als onderzoeksobject is het *fellowship* van grote waarde.

De in 2010 aangetreden zevende KB-*fellow*, de Belgische historicus Jo Tollebeek, hield in het voorjaar een goed-bezochte publiekslezing. Hij werd in 2011 opgevolgd door de Duitse mediëvist Eberhard König, als hoogleraar verbonden aan het kunsthistorisch instituut van de Freie Universität Berlin. Hij deed in de KB-collecties onderzoek aan getijdenboeken.

(Web)tentoonstellingen, (blader)boeken, presentaties en lezingen vergroten de naamsbekendheid van de KB en brengen de collecties onder de aandacht. Zie voor presentaties en publicaties van KB-medewerkers bijlage 3.

KB-indicatoren

Toelichting

Sinds 2003 maken KB-indicatoren deel uit van het jaarverslag. Zij maken de prestaties van de KB zichtbaar en meetbaar. De huidige indicatoren zijn in 2008 overeengekomen met het ministerie van OCW; deze afspraak loopt tot einde 2013. De indicatoren zijn verdeeld in type 1 en type 2, waarbij de type 1-indicatoren inzicht geven in de uitvoering van KB-taken, en de type 2-indicatoren in de bedrijfsvoering.

Overzicht KB-indicatoren 2011

Lijst met indicatoren per 1-1-2008 voor de periode 2008-2013, vastgesteld op 4 december 2008

Indicatoren met betrekking tot de uitvoering van de KB-taken

(type 1)	Realisatie 2011	Begroot 2011	Realisatie 2010		
1. Bezoeken bibliotheek ¹⁾	100.537	95.000	93.351		
2. Raadplegingen website	4.637.279	7.500.000	5.168.017		
3. Beschikbaarstelling informatiebronnen	450.604	-	367.020		
4. Medewerking tentoonstellingen elders	27	30	28		
5. Klanttevredenheid (schaal 1-10) ²⁾	7,8	-	-		
6. Aanwas boeken, waaronder monografieën voor het e-Depot ³⁾	47.893	45.600	56.447		
7. Aanwas afleveringen gedrukte tijdschriften	77.047	87.000	83.136		
8. Aanwas tijdschriftartikelen e-Depot ⁴⁾	1.314.318	2.006.000	1.311.126		
9. Groei van metadata ⁵⁾	74.438	63.500	75.816		
10. Dekkingspercentage uitgevers ⁶⁾	ca 97%	-	97%		
11. Landelijke programma's					
Metamorfoze / opnames voltooide projecten					
	Boeken	-	400.000	400.399	
	Tijdschriften	-	-	-	
	Kranten	-	-	-	
Metamorfoze / opnames voltooide projecten					
	Collecties literair	591.958	800.000	105.797	
	cultuurhistorisch	41.876	600.000	120.272	
	internationaal	-	25.000	141.518	
	archieff	106.957	1.500.000	165.449	
	Het Geheugen van Nederland	Gedigitaliseerde collecties	10	10	18
	Onderwijsapplicaties		-	-	-
12. Publicaties en presentaties medewerkers	83	-	63		

Indicatoren met betrekking tot de bedrijfsvoering

(type 2)	Realisatie 2011	Begroot 2011	Realisatie 2010
13. Medewerkers in vaste dienst	262,42	262,42	276,00
14. Medewerkers in tijdelijke dienst	18,00	-	22,00
15. Projectpersoneel	41,00	-	46,00
16. Omvang personele component rijksbijdrage per medewerker in € ⁷⁾	Vervallen	-	54.668
17. Gemiddelde personeelslast per medewerker in €	60.190	-	59.777

¹⁾ Aantal jaarpashouders per eind 2011: 16.351.

²⁾ In 2010 is geen klanttevredenheidsonderzoek gehouden.

³⁾ Nieuwe digitale monografieën voor het e-Depot (onderdeel van de totale aanwas) in 2011: 1.653.

⁴⁾ Inclusief 8.395 geharveste websites (versies van uniek geselecteerde Nederlandse websites verworven voor duurzame opslag in het digitaal magazijn).

⁵⁾ Indicator 9 is voor 2010 aangepast (min 118).

⁶⁾ Naar verwachting gelijk aan vorige jaren. Zie toelichting hierna.

⁷⁾ Per 2011 wordt de rijksbijdrage niet meer verdeeld naar personele en materiële uitgaven, maar verstrekt als lumpsum-bedrag, m.u.v. het boekenbudget. Deze indicator vervalt.

Evaluatie en vooruitblik per indicator

Type 1-indicatoren

1. Bezoeken bibliotheek

Het aantal bezoeken ter plaatse wordt gemeten aan de hand van het aantal tikken van het tourniquet bij de ingang, per jaar, gecorrigeerd voor dubbelstellingen en personeel.

Aantal bezoeken ter plaatse

2011	100.537	
2010	93.351	
2009	82.339	
2008	76.946	
2007	84.536	

De verruiming van de openingstijden in 2009 leidde al in 2010 tot groei van het aantal bezoekers. Die groei heeft zich in 2011 voortgezet, zelfs ondanks de beëindiging van de proef met zondagsopenstelling. Toename van het gebruik van de leeszalen wordt ook uit universiteitsbibliotheken gemeld.

Aantal jaarpashouders (ingeschreven leners)

2011	16.351	
2010	15.355	
2009	14.183	
2008	13.694	
2007	13.265	

Het aantal kb-jaarpashouders is in 2011 opnieuw gestegen. Dit is o.a. het gevolg van extra aandacht voor de prolongatie van de lenerspassen.

2. Raadplegingen website

Het aantal raadplegingen van de website wordt gemeten aan de hand van het aantal zoeksessies op de kb-websites en kb-informatiediensten per jaar. Onder een bezoek wordt verstaan het opvragen van één of meer pagina's of andere klikacties binnen een website of informatiedienst, zonder dat binnen die reeks een pauze optreedt van langer dan een uur.

Aantal bezoeken online

2011	4.637.279	
2010	5.168.017	
2009	5.015.311	
2008*	4.668.224	
2007	4.219.541	

* Cijfer 2008 aangepast volgens de nieuwe berekeningsmethode van 2009 naar aanleiding van een andere werkwijze

De stijging van het aantal raadplegingen die de afgelopen jaren lieten zien, heeft zich niet voortgezet. Dit is niet in lijn met de verwachtingen, maar wel met de trend waarbij digitale content steeds meer wordt gebruikt binnen de eigen digitale omgeving van de gebruiker. Het meetbaar maken van dergelijk gebruik is helaas nog niet mogelijk.

3. Beschikbaarstelling informatiebronnen

Het aantal beschikbaar gestelde gedrukte en digitale informatiebronnen bestaat uit beschikbaarstelling ter plaatse vanuit het magazijn van publicaties uit de verschillende KB-collecties en van publicaties uit andere bibliotheken aan KB-klienten. Verder uit beschikbaar gesteld micromateriaal, het aantal geleverde digitale opnamen van en uit publicaties aan externe klienten, en het aantal beschikbaar gestelde publicaties op aanvraag van buiten (interbibliothecair leenverkeer, IBL). Het gebruik van materiaal in open opstelling blijft buiten beschouwing. Tussenkost van personeel is hierbij niet nodig, het gebruik wordt dus niet geregistreerd.

Beschikbaar gestelde publicaties

	Totaal beschikbaar gestelde publicaties	Totaal ter plaatse en digitaal	ter plaatse	digitaal	IBL	e-Depot	scans
2011	450.604	429.142	208.882	220.260	15.918	2.695	2.849
2010	367.020	346.958	213.309	133.649	15.065	2.831	2.166
2009	325.546	298.003	210.847	87.156	18.860	5.804	2.879
2008*	276.478	239.451	193.691	45.760	22.345	9.897	4.785
2007	269.603	230.342	187.899	42.443	24.835	12.349	2.077

* De historische cijfers zijn aangepast omwille van vergelijkingsdoeleinden.

Het aantal beschikbaar gestelde publicaties is opnieuw flink gestegen. De gewijzigde openingstijden genereren meer pashouders, meer bezoekers en daardoor meer aanvragen.

4. Medewerking tentoonstellingen elders

De medewerking die de KB verleent aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland wordt gemeten aan de hand van de bruikleenaanvragen die daadwerkelijk zijn gehonoreerd en uitgevoerd. In 2011 heeft de KB 27 keer medewerking verleend aan tentoonstellingen, waarvoor 281 stukken ter beschikking werden gesteld.

Medewerking aan tentoonstellingen

	Totaal	Binnenland	Buitenland
2011	27	23	4
2010	28	22	6
2009	41	21	20
2008	23	21	2
2007	48	37	11

Er zijn 150 rondleidingen en cursussen verzorgd. De rondleidingen worden op vaste tijdstippen aangeboden en bekendgemaakt via de activiteitenkalender. De cursussen betreffen het gebruik van de bibliotheek en worden ook aangeboden aan scholieren van het vwo, de studenten en bibliotheekgebruikers van morgen.

In De Verdieping van Nederland, de gezamenlijke expositieruimte van de KB en het Nationaal Archief, werden twee thematentoonstellingen georganiseerd: 'Gescreven Portretten' en 'Machtige en Mooie Middeleeuwen'. In het eerste kwartaal werd bovendien een topstuktentoonstelling georganiseerd waarbij men kon stemmen op zijn favoriete stuk.

Bezoekers De Verdieping van Nederland

2011	17.369
2010	20.825
2009	20.800
2008	19.383
2007	23.291

5. Klanttevredenheid (schaal 1-10)

De klanttevredenheid werd tot en met 2009 gemeten door middel van een jaarlijks herhaald klantenonderzoek. Gezien de kosten van dit onderzoek, en het voortdurend schommelen van de klanttevredenheid rond de 8, is besloten dit onderzoek om de twee jaar te herhalen. In 2011 kwam de klanttevredenheid uit op 7,8.

Klanttevredenheid

2011	7,8	
2010*	8,0	
2009	8,0	
2008	7,9	
2007	8,0	

* Voor 2010 is het cijfer van 2009 aangehouden.

6. Aanwas boeken, waaronder monografieën voor het e-Depot

Het totale aantal verworven boeken wordt gemeten aan de hand van acquisitie (inclusief geschenken) van gedrukte boekpublicaties voor de Depotcollectie, de Bijzondere Collecties en de Wetenschappelijke collectie, plus de acquisitie van digitale monografieën voor het e-Depot. Dit laatste cijfer wordt vanaf 2008 ook apart vermeld. De digitale monografieën zijn online aangeleverde publicaties, e-books.

Aanwas boeken, inclusief monografieën e-Depot

2011	47.893	e-books 1.653	
2010	56.447	e-books 2.156	
2009	43.722	e-monografieën 971	
2008	45.064	e-monografieën 696	
2007	47.238		

Na het grote aanbod in 2010 aan geschenkartijen boeken, is de aanwas van gedrukte boeken weer op het niveau van een aantal jaar geleden. De verwachting is, dat de groei de komende jaren zal verminderen, als de geschenken alle zijn weggewerkt.

Over 2011 heeft de KB 1.653 afzonderlijk aangeschafte e-books opgenomen. De KB stelt daarnaast nog een groot aantal e-books ter beschikking aan klanten via gelicentieerde bestanden. Deze bestanden worden als bulkbestand aangeleverd, en er wordt niet uitgesplitst naar e-book, database of artikel. De digitale bibliotheek van de KB omvat daardoor een veel ruimer aanbod dan uit het cijfer aanwas e-books kan worden afgeleid.

7. Aanwas afleveringen gedrukte tijdschriften

Het totale aantal verworven afleveringen van gedrukte tijdschriften wordt gemeten aan de hand van de acquisitie van gedrukte tijdschriftafleveringen voor de Depotcollectie en de Wetenschappelijke collectie.

Aanwas afleveringen gedrukte tijdschriften

2011	77.047	
2010	83.136	
2009	85.097	
2008	90.979	
2007	92.700	

Het totaal aantal ontvangen afleveringen van gedrukte periodieken vertoont nog steeds een dalende lijn die wordt veroorzaakt door de overgang van gedrukte naar digitale tijdschriften. Deze daling zal de komende jaren nog doorzetten, vooral voor de wetenschappelijke tijdschriften. Steeds meer uitgevers brengen tijdschriften zowel gedrukt als digitaal uit; de KB neemt in dergelijke gevallen alleen de digitale variant op. De overgang naar *e-only* (alleen digitaal) neemt in de Geesteswetenschappen, het verzamelgebied van de KB, nog geen hoge vlucht.

8. Aanwas tijdschriftartikelen e-Depot

De aanwas van tijdschriftartikelen voor het e-Depot wordt gemeten op basis van het aantal verworven en geladen tijdschriftartikelen.

Aanwas tijdschriftartikelen e-Depot (ook websites)

	Artikelen	Websites	
2011	1.314.318	8.395	
2010	1.305.500	5.626	
2009	2.289.816		
2008	2.189.965		
2007	2.072.298		

De groei is in 2011 ongeveer gelijk gebleven. De KB investeert in het vergroten van zowel de laad- als de opslagcapaciteit van het e-Depot en bouwt een nieuw digitaal magazijn dat waarschijnlijk in 2013 operationeel zal zijn. Sinds 2010 wordt ook het aantal geharveste websites geteld en vermeld.

9. Groei van metadata

De groei van het aantal metadata (beschrijvingen) wordt bepaald aan de hand van de hoeveelheid metadata die is opgeslagen in het Metadata-opslagsysteem (MDO). De metadata betreffen zowel de catalogisering voor de Depotcollectie, de Wetenschappelijke collectie en de Bijzondere Collecties, als de beschrijvingen ten behoeve van kennisdiensten, kennisdomeinen en wetenschappelijke documentatie. Na beëindiging van het STCN-project in 2009 is de groei in de hoeveelheid metadata afgevlakt.

Groei metadata

2011	74.438	
2010	75.934	
2009	97.787	
2008	143.244	
2007	120.801	

10. Dekkingspercentage uitgevers

Het dekkingspercentage is het percentage van uitgevers die publicaties geleverd hebben aan het Depot van Nederlandse publicaties, die geregistreerd staan als lid bij de Koninklijke Vereniging voor het Boekenvak, en in het verslagjaar publicaties hebben doen verschijnen. Het dekkingspercentage bedroeg in 2011 waarschijnlijk ca. 97%, vergelijkbaar met voorgaande jaren. Door de overgang naar een nieuwe verwerkingsmethodiek is er voor 2011 geen exact cijfer te geven.

11. Landelijke programma's

Gemeten worden het aantal opnames voor Metamorfoze (scans) en het aantal afgeronde collecties bij Het Geheugen van Nederland.

De indicatoren van *Metamorfoze* geven de volgende aantallen weer: opnames van voltooide projecten (boeken, tijdschriften en kranten) en opnames van geconserveerde collecties (literair, cultuurhistorisch, internationaal en archief-) per jaar. De indicatoren van *Het Geheugen van Nederland* staan voor het aantal gedigitaliseerde collecties per jaar. In 2008 is gestopt met het ontwerpen van onderwijsapplicaties. Het programma Het Geheugen van Nederland is in 2011 afgerond. Om publicitaire redenen wordt een aantal collecties pas in 2012 aan de website toegevoegd.

Voor het Metamorfoze boekentraject konden helaas veel minder opnames gemaakt worden dan was begroot, ten gevolge van vertragingen bij de externe leverancier. Voor het collectiestraject konden veel minder projecten afgerond worden door het terugschroeven van de controlecapaciteit.

Landelijke programma's	2011	begr. 2011	2010
Metamorfoze / opnames voltooide projecten			
Boeken	-	400.000	400.399
Tijdschriften	-	-	-
Kranten	-	-	-
Metamorfoze / opnames voltooide projecten			
Collecties - literair	591.958	800.000	105.797
- cultuurhistorisch	41.876	600.000	120.272
- internationaal	-	25.000	141.518
- archief	106.957	1.500.000	165.449
Het Geheugen van Nederland			
Gedigitaliseerde collecties	10	10	18
Onderwijsapplicaties	-	-	-

12. Publicaties en presentaties medewerkers

Gemeten worden de publicaties van medewerkers op het gebied van bibliotheek- en informatievoorziening in ruime zin, in media die door anderen dan de KB zijn uitgegeven, aangevuld met presentaties van medewerkers extern, dan wel intern voor externe genodigden. De publicaties en presentaties geven een indicatie van de mate waarin KB-medewerkers zich inzetten voor kennisverspreiding. De integrale lijst met 83 publicaties uit 2011 is opgenomen in bijlage 3.

Type 2-indicatoren

13. Medewerkers in vaste dienst

Het aantal medewerkers in vaste dienst bestaat uit de feitelijke bezetting in fte's aan vaste formatieplaatsen plus de vacatureruimte vaste formatie *op de peildatum*. Het cijfer is inclusief personeel met uitzicht op een vast dienstverband (zie tabel hieronder).

14. Medewerkers in tijdelijke dienst

Het aantal medewerkers in tijdelijke dienst wordt weergegeven naar de *gemiddelde* bezetting gedurende het jaar, in fte.

15. Projectpersoneel

De *gemiddelde* bezetting gedurende het jaar met medewerkers in tijdelijke dienst ten behoeve van extern gefinancierde projecten, in fte. Deze indicator maakt het aandeel projectpersoneel inzichtelijk dat werkzaam is op de grote digitaliseringsprojecten en nationale programma's (zie tabel hieronder).

NB: Uitzendkrachten, stagiaires en banenpoolers/medewerkers wet en bijstand zijn niet in dienst bij de KB en worden daarom niet meegeteld.

Medewerkers in fte

	Vast	Tijdelijk	Projectpersoneel
2011	262,42	18,00	41,00
2010	276,0	22,00	46,00
2009	276,0	28,79	37,72
2008	274,0	31,82	45,42

16. Omvang personele component rijksbijdrage per medewerker in € - vervallen

Deze indicator kwam tot stand door de totale personele component in de rijksbijdrage te delen door het totaal van de vaste en tijdelijke bezetting, exclusief projectpersoneel dat uit andere geldstromen werd bekostigd. Per 2011 wordt de rijksbijdrage niet meer verdeeld in personele en materiële uitgaven, maar verstrekt als lumpsum-bedrag (m.u.v. het boekenbudget). Deze indicator is daarom vervallen m.i.v. 2011.

17. Gemiddelde personeelslast per medewerker in €

Deze indicator komt tot stand door de totale kosten van vast en tijdelijk personeel te delen door de totale feitelijke vaste en tijdelijke bezetting, exclusief projectpersoneel. Dit is dus ook exclusief vacatureruimte. Kosten van uitzendkrachten, stagiaires, en banenpoolers/medewerkers wet en bijstand, alsmede decentrale personele kosten worden buiten beschouwing gelaten.

2011	60.190	
2010	59.777	
2009	57.053	
2008	53.722	
2007	51.840	

Personeelsopbouw en -ontwikkeling

Peildatum 31-12-2011

Op 31 december 2011 bedroeg de feitelijke bezetting van het personeel in vaste dienst 250,60 fte, met 11,82 fte aan vacatureruimte. De KB wil de vacatureruimte zoveel mogelijk inzetten voor de overgang naar de digitale bibliotheek.

De vier hoofden van de sectoren die wel deel uitmaken van het directieteam, worden niet gerekend tot de directie. N.B.: Uitzendkrachten, stagiaires en banenpoolers/medewerkers wet en bijstand zijn niet in dienst bij de KB en worden daarom niet meegeteld.

Formatie KB naar afdeling in fte

	vast	Tijdelijk	Project	Totaal
Directie	1,00	-	-	1,00
Staf	8,70	0,20	-	8,90
Innovatie & Ontwikkeling	44,55	5,30	26,00	75,85
Marketing & Diensten	66,12	1,60	2,40	70,12
Productie & Beheer	92,55	4,40	11,55	108,50
Bedrijfsvoering	37,68	-	1,00	38,68
Totale feitelijke bezetting	250,60	11,50	40,95	303,05
Vacatureruimte per 31/12/2011	11,82			
Vaste formatie	262,42			

Hieronder wordt de personeelsopbouw van de KB verder uitgesplitst voor vast, tijdelijk en projectpersoneel gezamenlijk.

Leeftijdsoopbouw KB in aantallen personen

Leeftijd	Totaal	Man	Vrouw
Tot 25 jaar	2	1	1
25-34 jaar	56	19	37
35-44 jaar	98	48	50
45-54 jaar	94	43	51
55-65 jaar	109	69	40
Totaal	359	180	179

Verdeling voltijd- en deeltijdmedewerkers naar man/vrouw

	Totaal	Verdeling	
		Voltijd ≥35 u p/w	Deeltijd ≤34 u p/w
Man	180	130	50
Vrouw	179	72	107
Totaal	359	202	157

Schaalverdeling uitgesplitst naar man/vrouw

Schaal	Totaal	Man	Vrouw
1 t/m 5	15	11	4
6 t/m 10	248	119	129
11 en 12	76	39	37
13 en hoger	20	11	9
Totaal	359	180	179

In- en uitstroom in 2011 in aantallen personen*

Instroom	15
Doorstroom	49 **
Tijdelijke detachering (in- en extern)	24 ***
Uitstroom	45

* excl. functieverandering door reorganisaties

** incl. doorstroom naar aanleiding van de reorganisatie

*** 22 intern, 2 extern

In 2011 heeft de personeelsopbouw van de KB een verandering ondergaan. Niet alleen heeft herbestemming van vacatureruimte plaats gevonden met het oog op financiering van de digitale bibliotheek, ook begint het KB-mobiliteitsprogramma vruchten af te werpen.

De uitstroom was tweemaal zo groot als in 2010; het aantal medewerkers is teruggebracht van 380 naar 359 per 31 december 2011. Daarnaast heeft uiteraard ook de KB te maken met een krimpscenario, behorend bij het streven naar een compactere overheid.

De personeelsopbouw van de KB weerspiegelt die van de bevolking als geheel: er zijn meer oudere (boven de 45) dan jongere (onder de 45) werknemers, hoewel de verschillen niet meer zo groot zijn als in voorgaande jaren (203 ouderen tegenover 211 in 2010). Het aantal jongere medewerkers tot 34 jaar is gedaald (van 63 naar 58). Dit is o.a. het gevolg van tijdelijke contracten die niet verlengd zijn, en van de grotere mobiliteit van jongere werknemers. De groepen 35-44 en 45-55 zijn nog steeds ongeveer even groot, maar in omvang afgenomen (van 104 / 109 naar 98 / 94). De groep 55-65 is als enige gegroeid, van 102 naar 109; hier is de tendens naar langer doorwerken duidelijk zichtbaar en de beperktere mobiliteit onder de oudste werknemers.

Jaarrekening 2011

Balans per 31 december 2011

Na resultaats-bestemming
in duizenden euro's

Activa		31 december 2011	31 december 2010
Vaste activa			
Materiële vaste activa			
Inventaris en apparatuur	1	4.693	5.248
Collectie		pm	pm
		4.693	5.248
Vlottende activa			
Debiteuren	2	314	654
Overige vorderingen en overlopende activa	2	595	608
Liquide middelen	3	37.835	33.007
		38.744	34.270
Totaal activa		43.437	39.517
Passiva			
Eigen vermogen			
Algemene reserve	4	1.829	2.929
Bestemmingsreserve huisvesting	5	4.463	3.062
		6.292	5.991
Vorzieningen			
Ingegane wachtgeldverplichtingen	6	1.594	975
Uitgestelde beloning ambtsjubilea	6	204	201
Voorziening seniorenregeling	6	186	0
		1.984	1.176
Kortlopende schulden			
Crediteuren		3.870	2.671
Overige schulden en overlopende passiva	7	14.398	16.756
Saldo lopende projecten	8	16.893	12.924
		35.161	32.351
Totaal passiva		43.437	39.517

Voor vergelijkingsdoeleinden is de presentatie van de cijfers 2010 aangepast.

De noten verwijzen naar de toelichting op de balans.

Staat van baten en lasten over 2011

in duizenden euro's

		2011		2010	
		realisatie	begroting	realisatie	begroting
Baten					
Rijksbijdrage OCW	⁹	39.475	39.368	39.368	39.368
Rijksbijdrage OCW projectgelden	⁹	6.840	6.840	6.840	6.840
Derde Geldstroom	⁸	12.353	5.600	7.650	5.600
Overige baten	¹⁰	668	740	762	740
		59.335	52.548	54.620	52.548
Lasten					
Personeelslasten	¹¹	21.743	20.258	22.581	19.964
Afschrijvingen op vaste activa	¹²	999	1.300	1.205	1.300
Huisvestingslasten	¹³	16.560	15.815	14.499	14.275
Overige bedrijfslasten	¹⁴	20.107	15.938	17.271	17.259
		59.409	53.311	55.557	52.798
Saldo baten en lasten					
		-73	-763	-937	-250
Financiële baten en lasten					
Rentebaten		374	250	171	250
Totaal resultaat					
		301	-513	-766	0
Verwerking resultaat					
Algemene reserve		0	0	-301	0
Bestemmingsreserve huisvesting		301	0	-465	0
		301	0	-766	0

Voor vergelijkingsdoeleinden is de presentatie van de cijfers 2010 aangepast.

Kasstroomoverzicht over 2011

in duizenden euro's

		2011	2010
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Exploitatiesaldo		301	-766
Afschrijvingen en desinvesteringen	¹²	999	1.205
Mutatie werkkapitaal			
- Vorderingen	²	353	103
- Schulden	⁷	-1.160	2.924
- Saldo lopende projecten	⁸	3.969	-2.733
Mutatie voorzieningen	⁶	808	745
		5.271	1.480
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Materiële vaste activa	¹	-444	-551
Financiële vaste activa		0	0
		-444	-551
Mutatie liquide middelen			
		4.827	928
Liquide middelen begin boekjaar	³	33.007	32.079
Liquide middelen ultimo boekjaar	³	37.835	33.007
		4.827	928

Het kasstroomoverzicht is op basis van de indirecte methode.

Toelichting op de balans

in duizenden euro's

VASTE ACTIVA

De specificatie van de post *materiële vaste activa* is als volgt:

1. Materiële vaste activa

Inventaris en apparatuur	2011	2010
Stand per begin boekjaar		
Historische kostprijs	20.907	20.899
Cumulatieve afschrijvingen	-15.659	-14.997
Boekwaarde	5.248	5.902
Mutaties in de boekwaarde		
Investerings	444	551
Desinvesteringen	-0	-17
Afschrijvingen	-999	-1.188
Saldo	-555	-6.540
Stand per ultimo boekjaar		
Historische kostprijs	20.489	20.907
Cumulatieve afschrijvingen	-15.796	-15.659
Boekwaarde	4.693	5.248

Onder materiële vaste activa zijn geen activa opgenomen waarvan de beschikbaarheid berust op een beperkt genotsrecht zoals erfpacht- en opstalrecht of huurkoop c.q. financieringshuur. De gebouwen en terreinen die de huisvesting van de KB vormen zijn geen eigendom. De met de huisvesting samenhangende kosten van onderhoud zijn echter voor rekening van de gebruiker. Hiervoor is in de rijksbijdrage een vergoeding voorzien. De investeringen hebben betrekking op bibliotheek- en kantoorinrichting en IT-apparatuur. Met eventuele bijzondere waardeverminderingen wordt rekening gehouden. Gedurende het jaar hebben desinvesteringen plaatsgevonden, deze activa waren volledig afgeschreven.

VLOTTENDE ACTIVA

De specificatie van de post *overige vorderingen en overlopende activa* is als volgt:

2. Debiteuren, Overige vorderingen en overlopende activa

	31 december 2011	31 december 2010
Debiteuren	409	654
Voorziening dubieuze debiteuren	95	0
	314	654
Vooruitbetaalde bedragen	501	525
Nog te ontvangen bedragen	92	81
Voorschotten	2	2
	595	608

De specificatie van de post *liquide middelen* is als volgt:

3. Liquide middelen

	31 december 2011	31 december 2010
Kas	20	9
Bank- en girorekeningen	37.814	32.999
	37.835	33.007

De KB participeert in het geïntegreerd middelenbeheer (schatkistbankieren) van het ministerie van Financiën. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de KB.

EIGEN VERMOGEN

De specificatie van de post *eigen vermogen* is als volgt:

4. Algemene reserve

	31 december 2011	31 december 2010
Stand begin boekjaar	2.929	3.230
Mutatie	-1.100	-301
Stand ultimo boekjaar	1.829	2.929

Het saldo baten en lasten 2011 is toegevoegd aan de bestemmingsreserve huisvesting.

5. Bestemmingsreserve huisvesting

	31 december 2011	31 december 2010
Stand begin boekjaar	3.062	3.526
Dotatie uit de algemene reserve	1.100	1.100
Additionele dotatie uit resultaat 2011	301	0
Onttrekking	0	-1.565
Stand ultimo boekjaar	4.463	3.062

De bestemmingsreserve huisvesting is ontstaan in 2001 voor de vooruitontvangen bedragen in de rijksbijdrage, die onder het huisvestingsbudget vielen en bedoeld waren voor instandhouding en groot onderhoud. Ultimo 2007 was het bestemmingsfonds huisvesting volledig uitgeput. In 2008 heeft ocw een structurele verhoging van de (lumpsum) Rijksbijdrage voor het onderdeel huisvestingskosten toegekend, ter compensatie van de onvolledig vergoede indexatie van door de RGD in rekening gebrachte huur. Het bestuur heeft middels resultaatbestemming deze reserve gevormd.

VOORZIENINGEN

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

6. Voorzieningen

	31 december 2011	31 december 2010
Ingegane wachtgeldverplichtingen		
Stand begin boekjaar	975	281
Onttrekkingen	-421	-254
Dotaties	1.040	948
Vrijval	0	0
Stand ultimo boekjaar	1.594	975
Uitgestelde beloningen ambtsjubilea		
Stand begin boekjaar	201	150
Onttrekkingen	0	0
Dotaties	24	61
Vrijval	-21	-9
Stand ultimo boekjaar	204	201
Ingegane verplichting seniorenregeling		
Stand begin boekjaar	0	0
Onttrekkingen	0	0
Dotaties	186	0
Vrijval	0	0
Stand ultimo boekjaar	186	0

De kosten voor wachtgeld in 2011 (een bedrag van € 420.925) zijn ten laste van de voorziening gebracht. De totale wachtgeldverplichting voor voormalige medewerkers die per 31 december 2011 in de wachtgeldregeling vielen bedraagt € 1.593.887 (2010 € 974.552). Het aantal wachtgelders bedroeg op die datum veertien (2010: zes). Het kortlopende deel van de voorziening, met mogelijke onttrekking in 2012, bedraagt € 211.353.

KORTLOPENDE SCHULDEN

De specificatie van de post *overige schulden en overlopende passiva* is als volgt:

7. Overige schulden en overlopende passiva

	31 december 2011	31 december 2010
Transitoria personele kosten	1.023	1.118
Schulden inzake belastingen en sociale premies	952	7
Vooruitontvangen bedragen	1	1
Overige overlopende passiva	1.017	1.337
	2.993	2.463

De betaling van de loonbelasting vond plaats in januari 2012 en bedroeg € 951.894, in 2010 werd betaald op 30 december.

Landelijke projecten

Transitorium landelijke projecten	31 december 2011	31 december 2010
- Nationaal programma Metamorfoze	9.601	11.317
- Nationaal programma Het Geheugen van Nederland	1.491	2.444
- Onderzoeksprogramma Digitale Duurzaamheid	313	532
	11.405	14.293

Verloopstaat	2011	2010
Stand begin boekjaar	14.293	13.148
Ontvangen subsidies landelijke projecten	5.188	4.650
Uitgekeerde subsidies landelijke projecten	-8.075	-3.504
Stand ultimo boekjaar	11.405	14.293
Totaal overige schulden en overlopende passiva	14.398	16.756

In deze post zijn de bedragen opgenomen die in het kader van de landelijke programma's Metamorfoze (conservering) en Het Geheugen van Nederland (digitalisering) zijn gereserveerd ten behoeve van instellingen in Nederland of daarbuiten die een belangrijke Nederlandse collectie willen laten conserveren en/of digitaliseren. Van het genoemde bedrag per 31 december 2011 is € 6.603K toegezegd.

Het saldo lopende projecten en Landelijke projecten is grotendeels langlopend van aard.

Over deze bedragen, die als subsidie worden uitgekeerd, moet de KB verantwoording afleggen. Aan de ontvangende instellingen wordt dan ook, voor subsidiebedragen hoger dan € 10.000, een accountantsverklaring gevraagd. De projectmiddelen die de KB zelf ontvangt, zijn net als vorige jaren ondergebracht in het saldo lopende projecten.

Voor vergelijkingsdoeleinden is de presentatie van de cijfers 2010 aangepast.

8. Saldo lopende projecten

	31 december 2011	31 december 2010
Metamorfoze-programma (KB-projecten)	8.940	3.672
Het Geheugen van Nederland (KB-projecten)	681	3.394
Digitale duurzaamheid (KB-projecten)	4.239	1.868
Staten-Generaal Digitaal	145	457
Digitalisering Bijzondere Collecties	0	646
Databank Digitale Dagbladen	3.111	2.855
Overige projecten	-223	32
	16.893	12.924
Verloopstaat saldo lopende projecten	2011	2010
Stand begin boekjaar	12.924	14.718
Ontvangen projectmiddelen	15.058	10.144
Kosten projecten	-10.774	-11.880
Afgesloten projecten	-314	-58
Stand ultimo boekjaar	16.893	12.924

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN

De belangrijkste niet uit de balans blijken de verplichtingen met een materieel financieel belang zijn:

Huurverplichtingen

Met de Rijksgebouwendienst is een huurcontract voor het KB-gebouw gesloten tot en met 2035. De huur (inclusief servicekosten) bedraagt in 2011 € 11.225.436. De huur wordt elk jaar door de Rijksgebouwendienst geïndexeerd.

Daarnaast wordt de huur incidenteel verhoogd met de zgn. allonges ter dekking / aflossing van de kosten van uitbreidingen / aanpassingen van gebouw en installaties die via de leenfaciliteit gefinancierd zijn.

IT-contracten

Het onderhoudscontract met IBM betreffende het e-Depot ter waarde van € 532.000 loopt door t/m september 2012. Het contract met IBM wordt december 2012 beëindigd, de migratie van het e-Depot naar het nieuwe digitale magazijn is dan afgerond.

Wagenpark

De KB heeft in juli 2007 een vijfjarig leasecontract afgesloten met LeasePlan Nederland NV. Het betreft een Volkswagenbus.

Deze kosten bedragen in 2011 € 10.531 (2010 = € 9.168).

Wachtgeld

Ex-werknemers kunnen aanspraak maken op herleving van wachtgeldrechten volgens de CAO wvo1.

Toelichting op de staat van baten en lasten

in duizenden euro's

BATEN

9. Rijksbijdrage OCW

	2011		2010	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Rijksbijdrage OCW begroting (begin boekjaar):				
Rijksbijdrage	39.368	39.368	39.368	39.368
Rijksbijdrage projectmiddelen	6.840	6.840	6.840	6.840
Rijksbijdrage OCW bijstelling (september):				
Bijstelling personele kosten	107	0	0	0
Bijstelling materiële kosten	0	0	0	0
Bijstelling huisvestingsbudget	0	0	0	0
	46.315	46.208	46.208	46.208

Geaffilieerde instellingen

De KB betaalt jaarlijks namens het ministerie van OCW drie bedragen door aan zg. geaffilieerde instellingen. Het betreft het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), de International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) en de Stichting Bibliographie Linguistique (BL). De doorbetaalde bedragen waren in 2011 respectievelijk € 284.000, € 16.000 en € 206.000.

10. Overige baten

	2011		2010	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Opbrengsten Interbibliothecair leenverkeer	227	250	217	250
Subsidies verworven formatie	0	0	0	0
Opbrengsten KB-passen	188	130	199	130
Opbrengsten publicaties	6	10	7	10
Diverse baten	247	350	339	350
	668	740	762	740

LASTEN

11. Personeelslasten

	2011		2010	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Personeel in vaste en tijdelijke dienst	15.354	16.640	16.201	16.389
Projectpersoneel	4.335	2.500	4.313	2.500
Kosten wachtgeldregeling	1.040	0	948	0
Overige personele lasten	1.014	1.118	1.118	1.075
	21.743	20.258	22.581	19.964

Eind december 2011 bedroeg het totaal aantal fte's 303 (2010 was 319, 2009 was 320 fte).

Ten behoeve van het inzicht zijn de cijfers 2010 vast en tijdelijk personeel samengevoegd.

De post personeel in vaste en tijdelijke dienst bevat de vacatiegelden aan het Algemeen Bestuurscollege, in totaal € 34.000

12. Afschrijvingen op vaste activa

	2011		2010	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Afschrijvingen	999	1.300	1.188	1.300
Desinvesteringen	0	0	17	0
	999	1.300	1.205	1.300

13. Huisvestingslasten

	2011		2010	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Huur en servicekosten gebouw	11.225	11.500	11.226	11.500
Onderhoud gebouw en projecten	3.372	1.663	2.307	1.492
Exploitatiekosten gebouw	1.962	2.652	2.171	2.583
	16.560	15.815	15.704	15.575

14. Overige bedrijfslasten

	2011		2010	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Bureaunkosten	739	676	664	793
Reis- en verblijfskosten	96	95	129	127
Abonnementen externe faciliteiten	399	429	398	380
Automatiseringskosten	1.770	2.164	2.011	2.070
Kosten communicatie en marketing	180	222	229	270
Materiële kosten projecten	14.544	9.940	10.234	9.940
Materiële kosten interne PDB projecten	^{*)} 501	427	275	0
Overige beheerslasten	413	441	564	835
	18.642	14.394	14.505	14.415
Collectie				
Aanschaffingen collectie	1.336	1.369	1.404	1.369
Onderhoud en bindwerk collectie	129	175	157	175
	1.465	1.544	1.561	1.544
	20.107	15.938	16.066	15.959

¹⁾ Materiële kosten interne Programma Digitale Bibliotheek	2011	2010
Ontwikkelen dienstenmanagement	67	21
Projectmatig werken	7	1
Inrichten procesmanagement	0	114
Project bestaand e-Depot	0	18
KB middleware vervanging Verity	48	11
IT infrastructuur backup-recovery	0	95
Communicatiebudget PDB	0	2
Invoering Unix/Linux	14	12
Nieuwe serverruimte	358	0
Overige PDB-projecten	8	1
	501	275

In de overige bedrijfslasten zijn inbegrepen de accountantskosten. Deze worden als volgt gespecificeerd:

Accountantskosten	2011	2010
Controle van de jaarrekening	71.995	48.195
Andere controlewerkzaamheden	27.325	33.433
Fiscale advisering	14.378	0
Andere niet-controlediensten	0	0
	113.698	81.628

KB in de pers

De KB laat permanent onderzoek doen naar vermeldingen in de gedrukte pers (landelijk en regionaal), op de zoektermen: KB, Koninklijke Bibliotheek, Bas Savenije en De Verdieping van Nederland. De vermeldingen leveren gratis publiciteit voor de KB op, die kan worden weergegeven in de zogenaamde advertentiewaarde. Deze wordt o.a. bepaald aan de hand van de pagina van de vermelding in het gedrukte medium, de omvang van het bericht en de verspreiding.

In 2011 bedroeg de totale advertentiewaarde in *free publicity* €4.162.906,42. Er waren totaal 925 vermeldingen.

Tabel 1: totaal overzicht advertentiewaarde en vermeldingen

	Totaal 2011	eerste kwartaal	tweede kwartaal	derde kwartaal	vierde kwartaal
Advertentiewaarde	4.162.906,42	659.906,28	1.107.596,54	1.461.475,36	933.928,24
Aantal vermeldingen	925	135	253	324	213
Oplage	40.638.641	7.866.102	10.216.950	11.485.000	11.070.589

Hoogtepunten

In de tabellen een overzicht.

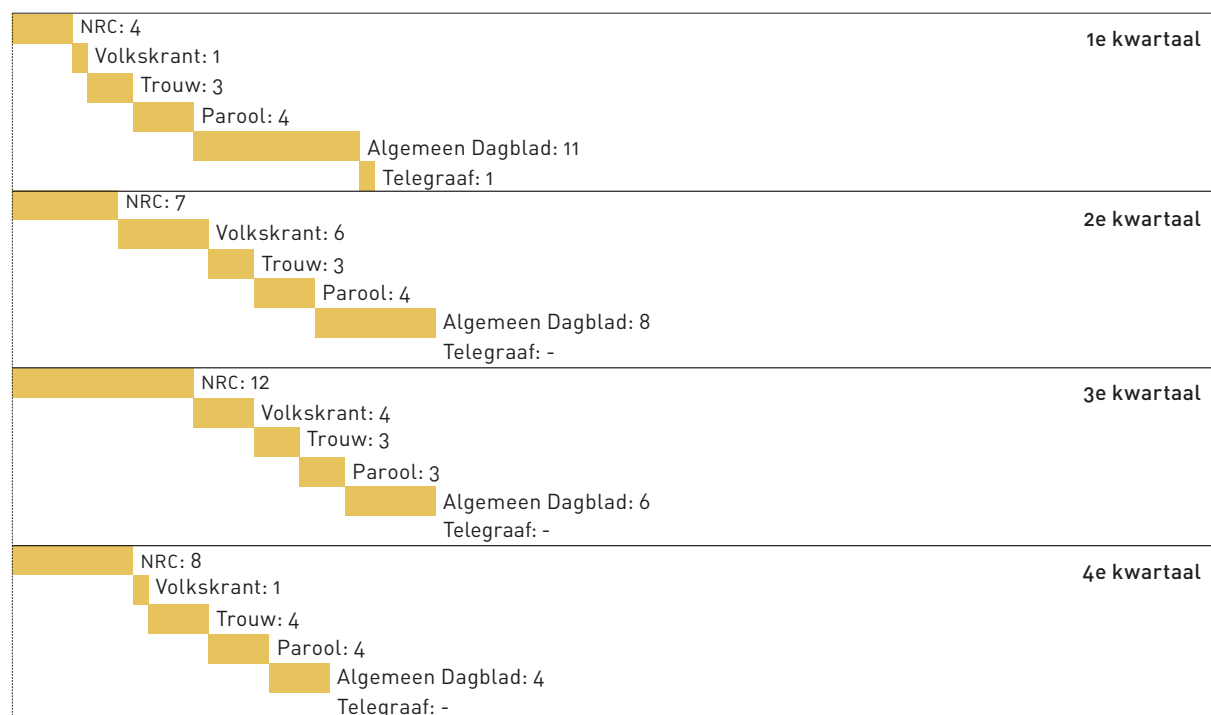
Tabel 2: overzicht onderwerpen in de pers 2011, gesorteerd op aantal vermeldingen

Onderwerp	Advertentiewaarde in euro's	Aantal vermeldingen
Geschreven portretten	139.270,21	40
Machtige & Mooie Middeleeuwen	83.812,77	32
Historische kranten	122.443,37	27
Historische X-factor (Donald Duck)	42.664,00	18
Digitalisering (o.a. Google)	207.315,43	17
Romeinse routeplanner (René Voorburg)	96.240,38	16
Ritman kerncollectie	202.277,00	15
Early Dutch Books Online (EDBO)	49.011,54	12
Zeldzame drukwerken (Werkman)	26.169,20	12
ProQuest	45.831,86	11
QR Code scannen bij KB	9.754,58	8
Historische brieven (Sailing Letters)	63.486,48	7
Museumnacht	44.789,97	7
Fusie KB-NA	36.243,00	7
Jo Tollebeek	11.214,28	7
Elsbeth Etty	100.743,03	5
Oorlogsbronnen	25.683,84	5
Nieuws op straat	25.238,00	4
Pop-Up Kunst	10.287,00	4
Het ideale boek	14.630,21	4
Machtige Boeken (Edams Museum)	3.877,03	4

Opvallend is het hoge aandeel van fysieke tentoonstellingen in de persvermeldingen; de koppeling van 'Geschreven portretten' aan de Boekenweek was gunstig, evenals de 'Machtige en mooie middeleeuwen' aan de komst van fellow Eberhard König.

Vermelding KB in landelijke dagbladen

De vermelding in landelijke dagbladen bedroeg 101. Dat is niet slecht, maar het haalt het niet bij het record aantal vermeldingen in 2010.

Online vermeldingen KB

De KB wordt ook veelvuldig genoemd in de online berichtgeving, en het belang daarvan neemt alleen maar toe. Alle belangrijke websites zoals NRC, Trouw, Nu.nl, Den Haag Centraal etc. hebben aandacht besteed aan de webdienst Historische Kranten. De online berichtgeving wordt vanaf 2012 gemonitord via Clipit.

Bijzondere aanwinsten 2011

Middeleeuwse handschriften

In 2011 heeft de KB haar Vriendenvereniging ingeschakeld bij de aankoop van twee belangrijke middeleeuwse handschriften. De aankoop is in 2012 geëffectueerd.

Namiddeleeuwse handschriften

Brieven

Brief van Elizabeth Stuart, Koningin van Bohemen, geschreven aan Henry Rich, Earl of Holland. Den Haag, 18/28 augustus 1636.

Brief van Maurits, prins van Oranje (1567-1625), geschreven aan de raad van de stad Münster. Heineberg, 15 augustus 1601.

Verzameling van voornamelijk condoleancebrieven gericht aan Charlotte Sophie Bentinck-von Aldenburg (1715-1800), naar aanleiding van het overlijden van haar moeder Wilhelmine Marie von Aldenburg-von Hessen-Homburg (1678-1770). 53 brieven uit verschillende plaatsen, alle geschreven in 1770.

Alba amicorum

De albacollectie kon worden uitgebreid met een paar aardige achttiende-eeuwse vriendenboeken van Leidse studenten: de latere predikanten Johan van 's Gravenweert (1756-1796) en Carolus Henricus van Grasveld (1766-1841), en de rechtenstudent Willem opten Noort (1772-1844). Een merkwaardige aanwinst is het album dat de diplomatenvrouw Margaret Bonsal in 1948 bij haar vertrek uit Nederland kreeg. Het bevat naast goede wensen en handtekeningen van vrienden en kennissen een paar fraaie kleurentekeningen van Kees Andréa. Curieus is ook het album gevuld met foto's, karikaturen, feestprogramma's, menu's, knipsels en ansichtkaarten, uit de periode na mei 1945, samengesteld door Hellen Missel-Heller.

Oude drukken

Dit is dat boexken va[n] goed[er] deuocie[n] en[de] een oeffeni[n]ghe hoeme[n] god bidde[n] sal en[de] om sijn passie te ouerdencken. [Leiden] : [Hugo Janszoen van Woerden], [tussen 16.X.1499 en 26.VII.1500?].

Œuvres du Sr. D. Marot, architecte de Guillaume III, Roy de la Grande Bretagne, contenant plusieurs, pensées utiles aux architectes, peintres, sculpteurs, orfeures, jardiniers & autres; le tout en faveur de ceux qui s'appliquent aux beaux arts. A La Haye, : chez Pierre Husson ..., 1703. Uitgegeven in wisselende samenstellingen.

Alekto[n], sive somnium furoris bellici, quo nunc passim mundus tumultuatur. I.T.V.. Svollae : [s.n.], 1553. I.T.V. is Joannes Telgius. - Uitgegeven door Jan van Ruremunde (?). - Bevat ook gedichten in het Grieks.

't Maes-sluytsche lust-hoffe, vervatende eenige sticht- en vermaeckelijcke liedekens. t'samen gestelt door C.D. Roy. Tot Delft, gedrukt by Cornelis Blommestejn ..., 1684.

De wel-klingende luyte, wiens snaren sijn uytnemende gheestelijcke en troost-rijcke melodieuze cantilenen, gesangen en rijm-gedichten, bequaem voor alle ware Christenen die haer in Zions lof willen verblijden. Tot Wormer-Veer. : By Willem Symonsz. Boogaert ..., 1647. Mogelijk samengesteld door Petrus van Angelen, predikant te Alkmaar.

Zeldzame en kostbare werken

De collectie bijzondere moderne gedrukte werken werd verrijkt met meer dan honderd clandestiene en illegale uitgaven, waarvan er een twintig niet in de De Jong-bibliografie zijn vermeld en in geen andere bibliotheek aanwezig zijn. Een belangrijk deel van deze uitgaven was afkomstig uit de collectie van Hans Eschauzier (voormalig voorzitter van de Vereniging Vrienden van de KB).

Spectaculair was de aankoop, met steun van de Vrienden, van acht uitgaven van De Blauwe Schuit, gedrukt en geïllustreerd door H.N. Werkman. De exemplaren zijn afkomstig uit de familie van een van de uitgevers (Ate Zuithoff) en de zeldzame uitgave van H. Marsmans 'De zee' (slechts 12 exemplaren) ziet eruit alsof het boek gisteren gedrukt is.

Jef Diederer en Lucebert, *Mooi hoofd*. Eindhoven, Schoots, 1993 (14 bladen met gedichten en zeefdrukken in zeer groot formaat).

W.F. Hermans als: Fjodor KLONDYKE, *Misdaad aan de Noordpool*. [Amsterdam?, De Motor, 1945-1948?].
- Nummer 3 van de beruchte, extreem zeldzame 'Klondykes', sensatieromantjes die Hermans tegen het einde van de oorlog schreef en die onder pseudoniem door een pulpuitgever werden gepubliceerd.

Arnon Grunberg, *Feest voor de lijmsnuiwetjes* [sic!]. New York, Kunst Editions, (1998). In twee smalle stroken papier gesplitst gedicht, een losse titelpagina, een los colofon en een Kidstik ('Disappearing Color Glue Stick'), gevat in een plexiglas doosje. Vervaardigd in een oplage van 249 genummerde exemplaren. Eén van de 200 Arabisch genummerde en gesigioneerde exemplaren.

Kinderboeken

Fonds van Uitgeverij Kluitman (ongeveer 6.000 stuks).

Als de dieren konden spreken. Rotterdam, ca. 1886. Boek met vier beweegbare kleurenplaten en zwarte tekeningen in de tekst.

De zwarte Sambo: eene mooie negergeschiedenis – ca. 1900?

Daan Zonderand (pseudoniem van D.G van der Vat), *De kok van Marienbad*. Met illustraties van Peter Vos. Utrecht, 1953. Debuut van de toen 17-jarige Peter Vos.

Meer dan dertig centsprenten uit verschillende perioden en plaatsen.

Boekbanden

Het boek der Psalmen. Middelburg, : by Gabriel Clement en compagnie, 1773.

- Band uit het atelier van Jan Dane. Rood marokijn met goud bestempeld. Op de platten een veld van groen satijn met een wapen van beschilderd papier. De sneden zijn rondom verguld, beschilderd en deels geciseleerd.

J. Spencer Northcote en W.-R. Brownlow, *Rome souterraine: résumé des découvertes de M. De Rossi dans les catacombes romaines et en particulier dans le cimetière de Calliste*. Parijs, 1872.

- Prijsband Delft, gebonden door J.J. Lonzième, 1873. Met goud bestempeld rood marokijn en blauw binderslinnen. Deze prijsband, met prijs aan G.J.A. van Berckel is een van de laatste prijsboeken die nog klassiek met het stadswapen werd bestempeld.

Collectie Jan Zijlmans

Collectie stempels, fileten, rollen en lettermateriaal afkomstig van de drukkerij/binderij Van Waesberge, met een Inventariscahier.

Koopmancollectie

Voor de Koopman Collectie (met een eigen stichting en stichtingsbestuur) zijn drie kostbare uitgaven van kunstenaar/drukker Didier Mutel aangekocht: *Le cas étrange du Dr Jekyll et de M. Hyde* (1994), *Alice's adventures in Wonderland* (2002) en *Through the looking glass* (2004).

Exceptioneel is de aanschaf van Apollinaire's *Calligrammes* (1930), met bijna honderd litho's van Giorgio De Chirico op Chinees papier (oplage: 100 exemplaren).

Digitale Bestanden

De gedigitaliseerde versie van het Amerikaanse tijdschrift *Vogue*, 1892-nu.

Gedigitaliseerde tijdschriftarchieven ('backlist') van Uitgeverij De Gruyter:

Classical Studies and Theology
Library and Information Science
Linguistics, Literature and Communication
Philosophy.

Gedigitaliseerde tijdschriftarchieven ('backlist') van Oxford University Press:

Humanities
Social Sciences
Law.

Bij elkaar zijn dit enkele honderden, vaak langlopende tijdschriften.

24. Paul van Capelleveen, 'Uit de schaduw. Twintig jaar Nederlands Genootschap van Bibliofielen, 1990-2010', in: *Leeslint*, 20/40 (april 2011), p. 1-3.
25. Paul van Capelleveen, 'Aanwinsten. Codex 2011: "Borders and Collaborations"', in: *Leeslint*, 20/40 (april 2011), p. 13-15.
26. Marieke van Delft, Ed van der Vlist, 'Het geïllustreerde boek in Leiden', in: *Lucas van Leyden en de Renaissance*. Leiden/Antwerpen 2011, p. 177-187 en entries nr. 146-148, 151-153b.
27. Marieke van Delft, 'Watermarks in Incunabula printed in the Low Countries (WILC) and Piccard-Online: a comparison of two important watermark databases and research prospects for combining their data', in: *Wasserzeichen und Filigranologie. Beiträge einer Tagung zum 100. Geburtstag von Gerhard Piccard (1909-1989)*. Stuttgart 2011, p. 90 - 100.
28. Erik van der Doe, 'De behoeftige kreeftenhaler ondersteund. Drie Zierikzeese hoekers terug uit Noorwegen gekaapt in 1781', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *De gekaapte kaper. Brieven en scheepspapieren uit de Europese handelsvaart*, Zutphen, Walburg Pers, 2011.
29. Erik van der Doe, 'Dirck, Michiel en Benedictus en de slaven van Ardra. Brieven uit 1672 over liefde en slavenhandel en over een verdwenen Amsterdams en Zeeuws schip', in: *Dirck, Michiel en Benedictus en de slaven van Ardra en andere Sailing Letters. Bundel aangeboden aan Dirk J. Tang na zijn vertrek van de Koninklijke Bibliotheek*, Pijnacker [etc.], De Heeren Drie, 2011.
30. Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal IV. De gekaapte kaper. Brieven en scheepspapieren uit de Europese handelsvaart*, Zutphen, Walburg Pers, 2011.
31. Els van Eijck van Heslinga en Perry Moree, *Veel gewurmd en niets gedaan. Nieuwe bronnen voor de geschiedenis van de Oostzeevaart*, in *SL Journaal IV*, 2011, p 58-65.
32. Erik Geleijns, [recensie van:] Goran Proot et al., *Gedrukte stad. Drukken in en voor Mechelen 1581-1800*. Mechelen: Stedelijke musea, 2010. 129 bl., ill. In: *De gulden passer* 89 (2011) 1, p. 88-90.
33. Marian Hellema. 'OCR en toepassing bij de KB', in: *IMPACT Demo-Dag: Presentatie en demonstratie van IMPACT resultaten, KB, Den Haag, Nederland, 16 februari 2011*.
34. H.M. Hermkens, '*Spraecq van huijden, toon van straet*'. *Opstellen over taal en Constantijn Huygens*'. Bijgebracht door Ad Leerintveld met een Ten geleide van Marijke van der Wal. Amsterdam, Stichting Neerlandistiek VU, Münster, Nodus Publikationen, 2011. 232 p. [Uitgaven Stichting Neerlandistiek VU; nummer 66].
35. Olaf Janssen, [presentatie] "Wikipedia, Wikimedia, GLAMwiki - Wat kan een erfgoedinstelling daarmee?", December 2011.
36. Olaf Janssen, "Digitizing all Dutch books, newspapers & magazines - 730 million pages in 20 years - storing it, and getting it out there", tijdens: Research and Advanced Technology for Digital Libraries, International Conference on Theory and Practice of Digital Libraries, TPDL 2011, Berlin, Germany, September 26-28, 2011. *Proceedings*, S. Gradmann et al. (Eds.), LNCS 6966, pp. 473-476.
37. Olaf Janssen, 'Early Dutch Books Online', presentatie tijdens Catch to eCatch, 3rd International Catch Symposium, Amsterdam, mei 2011.
38. Olaf Janssen, 'Adding Value to Cultural Heritage', Gastcollege voor Universiteit Leiden, maart 2011.
39. Johan van der Knijff, 'JPEG 2000 for Long-term Preservation: JP2 as a Preservation Format', in: *D-Lib Magazine* 17 (5/6), mei/juni 2011.
40. Johan van der Knijff & Carl Wilson, 'Evaluation of characterisation tools, Part I: Identification', in rapport: *SCAPE project, september 2011*.
41. Johan van der Knijff [presentatie]: 'Evaluation of format identification tools', presentatie tijdens workshop "The Future of File Format Identification: PRONOM and DROID User Consultation", 28 november 2011, The National Archives, Kew, Londen.
42. Johan van der Knijff, 'Paper on JPEG 2000 for preservation', in: *Open Planets Foundation blog*, juni 2011.
43. Johan van der Knijff, 'Improved identification of XML: a Python experiment', in: *Open Planets Foundation blog*, juli 2011.
44. Johan van der Knijff, 'A simple JP2 file structure checker', in: *Open Planets Foundation blog*, september 2011.
45. Johan van der Knijff, 'Evaluation of identification tools: first results from SCAPE', in: *Open Planets Foundation blog*, september 2011.
46. Johan van der Knijff, 'A prototype JP2 validator and properties extractor', in: *Open Planets Foundation blog*, december 2011.
47. Mathieu Knops [Anne Jaap van den Berg en Mathieu Knops] 'De merkwaardige drukgeschiedenis van de Jehovabijbels (1755-1762)', in *Met andere woorden*, december 2012, pp. 2-16.
48. Arno Kuipers & Marsha Keja (ed.), *Willem Frederik Hermans & F. Bordewijk, Een onmiskenbare verwantschap. Brieven 1944-1965*. Bezorgd door Marsha Keja & Arno Kuipers; met een voorw. Van Christiaan Weijts. De Bezige Bij, Amsterdam, 2011, 131 pp.

49. **Ad Leerintveld**, 'De librije van Enkhuizen, een uniek boekhistorisch monument uit de zestiende eeuw', in: *Steevast. Jaaruitgave van de Vereniging Oud Enkhuizen* 2011, p. 6-18.
50. **Ad Leerintveld**, 'Constantijn Huygens's Library', in: Margriet Bruijn Lacy, Christine P. Sellin (eds.). *Crossing Boundaries and Transforming Identities*. Münster, Nodus Publikationen 2011, p. 11-18.
51. **Clemens Neudecker, Sven Schlarb, Mustafa Dogan, Paolo Missier, Shoaib Sufi, Alan Williams, Katy Wolstencroft**. 'An experimental workflow development platform for historical document digitisation and analysis', tijdens: Workshop on Historical Document Imaging and Processing (HIP '11), 16-17 Sept, Beijing, China.
52. **Clemens Neudecker**. '1 Dec: presentatie Introduction to IMPACT 2 ec: OCR Workshop for Content Providers', tijdens: BHL-Europe Content Providers Meeting, Royal Belgian Institute of Natural Sciences, 1-2 Dec 2011, Brussels, Belgium.
53. **Clemens Neudecker**. 'An Experimental Workflow Development Platform for Historical Document Digitisation and Analysis', tijdens: OCR Summit at IDHMC Initiative for Digital Humanities, Media and Culture, IDHMC, Texas A&M University, 17-18 October, College Station, USA.
54. **Clemens Neudecker**. 'IMPACT Framework en Evaluatie', tijdens: IMPACT Demo-Dag: Presentatie en demonstratie van IMPACT resultaten, KB, Den Haag, 16 februari 2011.
55. **Clemens Neudecker**. 'Introduction to OCR, The IMPACT Framework and Evaluation', tijdens: Proyecto IMPACT: Mejora del Acceso a Textos Históricos, BNE, Madrid, Spanje.
56. **Clemens Neudecker**. 'The IMPACT Interoperability Framework – Workflows for OCR and beyond', tijdens: Final IMPACT Conference "Digitisation & OCR: Better, faster, cheaper. Solutions of the IMPACT Centre of Competence and future challenges" BL, London, UK.
57. **Clemens Neudecker**. 'Workflow Development for OCR (and more)', tijdens: Creating and Communicating Digital Content Conference, 26-27 May 26-27, Umea, Zweden.
58. **Clemens Neudecker; Sven Schlarb, Katy Wolstencroft, Rob Haines, Shoaib Sufi**. [presentatie] 'IMPACT/myGrid Taverna Hackathon', bij: University of Manchester, UK.
59. **Lieke Ploeger**. 'IMPACT Online', tijdens: IMPACT Demo-Dag: Presentatie en demonstratie van IMPACT resultaten, KB, Den Haag, 16 februari 2011.
60. **Lieke Ploeger**. 'IMPACT: Centre of Competence voor Tekstdigitalisering', in: *InformatieProfessional*, no. 5, mei 2011, pp. 22-25.
61. **Lieke Ploeger**. 'Poster: IMPACT - Centre of Competence in Text Digitisation', tijdens: IFLA WLIC 2011, 13-18 August, San Juan, Puerto Rico.
62. **Lieke Ploeger**. 'Q&A: IMPACT', in: *InformatieProfessional*, no. 3, maart 2011, p. 11.
63. **Marcel Raadgeep**, 'De taal van Annie M.G. Schmidt', in: *Vertel eens*, 6 (2011) 1, p. 8-11.
64. **Bas Savenije**, 'Libraries in the information society: cooperation and identity'. In: David Baker and Wendy Evans, eds. *Libraries and Society. Role, responsibility and future in an age of change*. Chandos Publishing, 2011, pp. 203-218.
65. **Jan Smits and Todd Fell**, 'Early printed atlases: shaping Plato's "Forms" into bibliographic description', in: *Journal of map & geography libraries*, 7(2011)2, pp. 184-210.
66. **Jan Smits**, 'Libraries mapped: a question of research!', in: *Journal of map & geography libraries*, 7(2011)2, pp. 220-244.
67. **Ed van der Vlist**, *Schitterende schatten. Verluchte handschriften in de Koninklijke Bibliotheek*. Amersfoort/Brugge, Bekking & Blitz uitgevers, 2011.
68. [Ed van der Vlist]. **G. Smit, J.W.J. Burgers en E.T. van der Vlist (eds.)**, *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten van de Staten van Zeeland 1318-1572*. Den Haag: Huygens ING (KNAW); 2011. CCXXII, 1483 p. ISBN 978-90-5216-178-5 (Rijks Geschiedkundige Publicatiën, Grote Serie: 263, 3 bnd.)
69. **E.T. van der Vlist**, 'Een verkennend historisch onderzoek naar het Steenshuur in de Middeleeuwen', in: C.R. Brandenburgh (ed.), *Bodemonderzoek en bouwhistorie in Leiden 2: Archeologisch, bouwhistorisch en archiefonderzoek naar de bewoning aan het Steenshuur, ter plaatse van het voormalige Kamerlingh Onnes Laboratorium*. Leiden 2011, p. 75-82.
70. **Ed van der Vlist** [presentatie], 'Handschriften uit Mariënpool', presentatie in lezingserie 'Onder de loep', 27 april 2011, Stedelijk Museum De Lakenhal, Leiden.
71. **Ed van der Vlist** [presentatie], 'Wat is het oudste Leidse document?', college voor de Museum Jeugd Universiteit, 20 november 2011, Stedelijk Museum De Lakenhal, Leiden.
72. **Ed van der Vlist** [presentatie], 'Middeleeuwse handschriften uit Delft en de Delftse Bijbel van 1477', presentatie voor SOOS Vierhovenkerk, 22 november 2011, Vierhovenkerk, Delft.
73. **René Voorburg**, 'Archivering van websites', in: *Archiefbeheer in de praktijk* (losbladig). Deventer: Kluwer. p. 5780-1 – 5780-28.
74. **René Voorburg**, 'Kwaliteitscontrole in het proces van webarchivering bij de Koninklijke Bibliotheek', in *Archievenblad*, 6 (2011), pp. 20-22.

75. **René Voorburg**, 'Omnes Viae: Tabula Peutingeriana. Een reconstructie van een antieke Romeinse kaart met moderne technieken', augustus 2011.
76. **René Voorburg**, 'Duurzame vastlegging en behoud van toegang tot webpagina's', in: *Handboek Informatiewetenschap voor bibliotheek en archief* (losbladig). Deventer: Kluwer. pp. IV B 445-1-32.
77. **Lotte Wilms, Clemens Neudecker, Hildelies Balk-Pennington de Jongh, Lieke Ploeger, Katrien Depuydt, Jesse de Does, Ewoud Sanders**. 'IMPACT Demo-Dag: Presentatie en demonstratie van IMPACT resultaten', KB, Den Haag, 16 februari 2011.
78. **Lotte Wilms, Ewoud Sanders**. 'CONCERT crowdsourcing tool', tijdens: IMPACT Demo-Dag: Presentatie en demonstratie van IMPACT resultaten, KB, Den Haag, 16 februari 2011.
79. **Lotte Wilms**. 'ABBYY FineReader', tijdens: IMPACT Demo-Dag: Presentatie en demonstratie van IMPACT resultaten, KB, Den Haag, 16 februari 2011.
80. **Lotte Wilms**. 'Experimentele OCR', tijdens: IMPACT Demo-Dag: Presentatie en demonstratie van IMPACT resultaten, KB, Den Haag, 16 februari 2011.
81. **Lotte Wilms**. 'Functional Extension Parser (FEP)', tijdens: IMPACT Demo-Dag: Presentatie en demonstratie van IMPACT resultaten, KB, Den Haag, 16 februari 2011.
82. **Lotte Wilms**. 'IMPACT Beeldverbetering', tijdens: IMPACT Demo-Dag: Presentatie en demonstratie van IMPACT resultaten, KB, Den Haag, 16 februari 2011.
83. **Lotte Wilms; Clemens Neudecker**. 'Scalable and sustainable – OCR & document image analysis in the cloud. New Trends in Humanities Computing', tijdens: HPC Cloud day, Amsterdam.

(Inter)nationale samenwerking

Samenwerking in Nederland

Blue Shield De KB vertegenwoordigt binnen het bestuur van de cultuurbeschermingsorganisatie Blue Shield Nederland de IFLA-koepel.

FOBID De KB speelt een actieve rol in FOBID, Netherlands Library Forum. Zij is vertegenwoordigd in het bestuur, de Juridische Commissie, de Commissie Ontsluiting en de Nederlandse IFLA-Commissie.

GII De KB is voorzitter en een van de kernleden van het in 2008 opgerichte Consortium Gemeenschappelijke Informatie-infrastructuur (GII). Naast de KB zijn kernleden: UKB, Plusbibliotheken (WSF) en VOB. De GII streeft naar algemene toegang voor alle Nederlandse burgers tot het gezamenlijke bezit van alle Nederlandse bibliotheken.

KVB De Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB) heeft het Boekenoverleg opgericht om de relatie tussen het commerciële deel van het vak en de gesubsidieerde instellingen vorm te geven. Het Boekenoverleg komt minimaal tweemaal per jaar bijeen onder voorzitterschap van mr. drs. L.C. Brinkman (voorzitter KVB). Hiernaast heeft de KB zitting in de werkgroep digitalisering.

Museum Meermanno De KB is vertegenwoordigd in de Raad van Toezicht van dit museum.

Nationaal Archief Binnen het programma Metamorfoze werkt de KB al langere tijd samen met het NA. In 2011 zijn de mogelijkheden voor nauwere samenwerking onderzocht, ook met het oog op het advies van de externe evaluatiecommissie. Eind december 2011 kwam het voornemen van de staatssecretaris van OCW om de KB en het NA te laten fuseren.

Nationaal Comité 'Memory of the World-programme' In 2011 is formeel het Nationaal Comité 'Memory of the World-programme' opgericht, op initiatief van de KB, het Nationaal Archief, het Instituut voor Beeld en Geluid en Digitaal Erfgoed Nederland. De leden zijn benoemd door de Nationale UNESCO Commissie, het secretariaat berust bij de KB.

NCDD Nationale Coalitie voor Digitale Duurzaamheid is ondergebracht in een stichting en heeft naast de KB, DANS, KNAW en NWO de volgende partners: SURFfoundation, het Nationaal Archief, het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, de Federatie 3TU, de Culturele Coalitie Digitale Duurzaamheid (vertegenwoordigd door EYE Filminstituut) en het ministerie van Binnenlandse Zaken. DEN en het CBS zijn geassocieerd lid. Belangrijkste doelstelling van de NCDD is: op korte termijn een stabiele organisatorische en technische infrastructuur te realiseren, die duurzame toegankelijkheid garandeert van digitale gegevens die van cruciaal belang zijn voor wetenschap, cultuur en samenleving.

Nederlandse Boekhistorische Vereniging (NBV). De NBV is de vereniging voor liefhebbers van het boek in al zijn verschijningsvormen. De vereniging telt ca. 650 leden waaronder wetenschappers, journalisten en antiquaren. De KB is vertegenwoordigd in het bestuur van de vereniging en in de redactie voor het jaarboek.

Stichting Pica De KB is vertegenwoordigd in het bestuur van de Stichting Pica. Het doel van de Stichting is de bevordering van de wetenschappelijke en openbare informatievoorziening in Nederland, o.a. door het subsidiëren van projecten en activiteiten die de samenwerking tussen bibliotheken stimuleren. Stichting Pica fungeert o.a. als koepel voor het consortium GII.

SURFfoundation (Samenwerkingsorganisatie van het hoger onderwijs en onderzoek op het gebied van netwerk-dienstverlening en informatie- en communicatietechnologie). De KB participeert in SURF als lid van het Algemeen Bestuur en adviseur van het Platform ICT en Onderzoek.

Tiele-Stichting De dr. P.A. Tiele-Stichting bevordert de wetenschap van het boek in al zijn verschijningsvormen en van de drukunst, en de daarmee samenhangende technieken. Het Frederik Mullerfonds ter bevordering van niet-commerciële publicaties op het gebied van bibliografie en iconografie, is sinds 2007 hier ondergebracht. De KB levert de voorzitter en de penningmeester van zowel de Tiele-Stichting als het Frederik Mullerfonds. Tevens faciliteert de KB de inhoudelijke en praktische ondersteuning van het bestuur van de Tiele-Stichting.

UKB UKB is het samenwerkingsverband van de dertien Nederlandse universiteitsbibliotheken en de KB. De Open Universiteit, de KNAW en de werkgroep Speciale Wetenschappelijke Bibliotheken zijn geassocieerd lid. De KB verzorgt de beleidsmatige en secretariële ondersteuning voor het bestuur en een aantal commissies. Ook stelt de KB onderzoekscapaciteit beschikbaar voor benchmarking en host de website.

Internationale samenwerking – Europa

APA Alliance for Permanent Access. De KB was met de British Library (BL) initiatiefnemer van deze alliantie, die in 2008 een stichting werd. Doel van APA is een Europese organisatorische infrastructuur te ontwikkelen die duurzame toegang biedt tot wetenschappelijke gegevens. Onder de vlag van de APA worden diverse projecten uitgevoerd. De KB neemt deel aan APARSEN.

CENL De Conference of European National Librarians is het samenwerkingsverband van (directeuren van) 48 nationale bibliotheken in Europa. CENL is de opdrachtgever van The European Library.

Stichting EDL In november 2007 is de stichting European Digital Library opgericht waarin de overkoepelende Europese organisaties voor erfgoed participeren. Opdrachtgever van Europeana.

Europeana bouwt een multimedia website op het rijke erfgoed van Europa, waarbij multiculturele en meertalige elementen worden gecombineerd met technologische ontwikkeling en nieuwe bedrijfsmodellen. Het project wordt gefinancierd door de Europese Commissie (eContentPlus-programma) en is gehuisvest in de KB.

IMPACT (Improving Access to Text) De KB is projectleider van dit in 2008 gestarte Europese project, dat halverwege 2012 afloopt. IMPACT werkt aan verschillende innovatieve technieken voor de verbetering van automatische ocr, uiteenlopend van een zelflerende ocr-machine tot de bouw van verfijnde computerlexica. Er wordt ook veel aandacht besteed aan het delen van kennis en *best practices* op het gebied van massadigitalisering met instellingen in het veld.

KEEP (Keeping Emulation Environments Portable). KEEP ontwikkelt diensten op het gebied van emulatie om statische en dynamische digitale objecten toegankelijk te houden in de toekomst. De KB is een van de partners in dit door de Bibliothèque Nationale de France gecoördineerde EU-project dat begin 2012 is afgerond.

LIBER De KB is lid van de Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche, de Europese associatie van grote wetenschappelijke bibliotheken. LIBER vormt een functioneel netwerk van zo'n 420 onderzoeksbibliotheken in Europa en steunt dit netwerk in het beheer en behoud van cultureel erfgoed. De Algemeen directeur van de KB is voorzitter van de werkgroep Scholarly Communication. Het secretariaat is in de KB gehuisvest.

SCAPE (Scalable Preservation Environments) is een Europees onderzoeksproject waar de KB sinds 1 februari 2011 aan deelneemt. Het bouwt voort op de resultaten van het Europees project Planets. Op dit moment is de Planets-software vooral geschikt voor kleine hoeveelheden uniforme data (met name PDF). SCAPE zal deze software geschikt maken om grote hoeveelheden heterogene objecten te verwerken.

Binnen SCAPE leidt de KB het werkpakket Policy Representation en het sub-project Takeup.

SPARC® Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition. Deze wereldwijde alliantie van universiteits- en andere wetenschappelijke bibliotheken richt zich op de ontwikkeling van nieuwe (business)modellen in het uitgeven en publiceren van onderzoeksresultaten. De Algemeen directeur van de KB is voorzitter van de Board van SPARC Europe. Het secretariaat van SPARC Europe is in de KB gehuisvest.

TEL The European Library is op initiatief van de Conference of European National Librarians (CENL) door de KB ontwikkeld. In opdracht van CENL is de KB host en uitvoerder van TEL. The European Library geeft digitaal integraal toegang tot de collecties van 48 nationale bibliotheken in 35 talen. Via TEL vindt de gebruiker een schat aan digitale collecties, en verder bibliografische informatie over de verschillende collecties. TEL zorgt ook voor de input van het materiaal van de nationale bibliotheken in Europeana.

Internationale samenwerking - wereldwijd

CDNL Conference of Directors of National Libraries. Als nationale bibliotheek van Nederland participeert de KB op directieniveau in dit mondiale samenwerkingsverband van nationale bibliotheken.

IFLA De KB neemt deel in de wereldwijde koepelorganisatie voor bibliotheken, de International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). Het hoofdkwartier van de IFLA is gehuisvest in het KB-gebouw.

ICADS (IFLA-CDNL Alliance for Digital Strategies). De KB was partner in ICADS, het samenwerkingsverband van de nationale bibliotheken van Australië, Duitsland, Portugal, Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en Nederland, onder de vlag van IFLA en CDNL. Doel van de alliantie was het ontwikkelen van strategieën en up to date houden van digitale bibliotheekontwikkelingen bij de nationale bibliotheken. ICADS is in december 2011 beëindigd, omdat de digitale ontwikkelingen inmiddels goed verankerd zijn in de bibliotheekwereld.

IIPC International Internet Preservation Consortium. De KB is lid van het IIPC. Binnen dit consortium vindt wereldwijde afstemming plaats en worden nieuwe initiatieven opgezet op het gebied van webarchivering. Verder worden binnen het kader van het IIPC bestaande tools voor webarchivering doorontwikkeld en nieuwe tools en strategieën opgezet. De KB is hierbij nauw betrokken.

OPF Open Planets Foundation. In 2010 is de OPF ingericht, om praktische oplossingen en expertise op het gebied van digitale duurzaamheid te bundelen en te ontwikkelen, als vervolg op het Planets-project. De KB is een van de oprichters van de OPF waarin verder vanuit Nederland het Nationaal Archief deelneemt. Diverse Britse, Oostenrijkse en Deense organisaties die zich bezighouden met digitale duurzaamheid maken ook deel uit van de Open Planets Foundation, evenals Microsoft Research. De KB levert een lid van de Board of Directors.

- SCAPE Scalable Preservation Environments
SIOB Sectorinstituut Openbare Bibliotheken
SPARC® Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition
STM (International Association of) Scientific, Technical & Medical publishers
SURF Samenwerkingsorganisatie van het hoger onderwijs en onderzoek op het gebied van netwerkdienstverlening en informatie- en communicatietechnologie
- TEL The European Library
3TU Federatie van drie technische universiteiten: TU Delft, TU Eindhoven, TU Twente
- UB Universiteitsbibliotheek
UKB (Samenwerkingsverband van) Universiteitsbibliotheken en de KB
- VOB Vereniging Openbare Bibliotheken
VWO Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs
VWS (Ministerie van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- WHW Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
WOPT Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens
- ZBO Zelfstandig Bestuursorgaan

Colofon

Het Jaarverslag 2011 is een uitgave van de Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
Copyright © Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, 2012

Redactie: Koninklijke Bibliotheek
Ontwerp en opmaak: Joke Mestdagh, Amsterdam

